

शब्दरसिक

दिवाळी अंक 2020

संपादक:
रघुनाथ सोनढवके

अंक
मोफत
सर्वत्र शेअर करा

शुभ दि पा व ली

दिवाळीच्या
हार्दिक शुभेच्छा

शुभेच्छुकः

जमनादास अहिराव

अंतरंग

कथा

- रवींद्र अंबादास दळवी
- बबलू कराळे
- सौ. भारती सावंत
- विजय बिंदोड
- सौ. गौरी ए. शिरसाट
- निशा डांगे
- कु. तनिष्का संजय डांगे
- गोविंद रा. पाटील
- सौ. वैशाली जाधव शिंदे
- रामभाऊ र. वाघ
- किशोर बुजाडे

कविता

- रवींद्र अंबादास दळवी
- सौ. गौरी ए. शिरसाट
- सुरेश नारायण तायडे
- देविदास खडताळे
- उद्धव भयवाळ
- सौ. निर्मला भयवाळ
- रज्जाक शेख
- अनिकेत जयंतराव देशमुख
- रामदास राजेगांवकर
- महेंद्र नामदेव गाडे
- आर आर वाघ
- अरुण देशपांडे
- सौ. भारती दिलीप सावंत
- वैशाली जाधव-शिंदे
- महेश वसंत कोंबे पाटील
- विवेक जोशी
- चारुशिला भामरे
- उर्मि घरत
- शैलेश उकरंडे
- शशी त्रिभुवन
- अतुल शिरूडे
- नवनाथ रणखांबे
- सुनील पाटोळे
- शिरीष पद्माकर देशमुख
- स्वाती देसाई

ललित

- बबलू कराळे

लेख

- श्री. अनिकेत जयंतराव देशमुख

वात्रटिका

- रघुनाथ सोनटक्के

समिक्षा

- उमेश मोहिते

शब्दरसिक साहित्य संघाचा वार्षिक उपक्रम

शब्दरसिक दिवाळी अंक

वर्ष ५ वे • २०२०

संपादक मंडळ:

- उमेश मोहिते
- रघुनाथ सोनटक्के
- हरिदास कोष्टी
- प्रतिमा इंगोले
- प्रा. देवबा शिवाजी पाटील
- अरुण वि. देशपांडे
- देविदास खडताळे

- शशी त्रिभुवन
- विजय बिंदोड
- बबलू व्ही. कराळे

<https://shabdrasik.blogspot.in>

संपर्क/ईमेल:

shabdrasik@gmail.com

8805791905

• या अंकात प्रकाशित मते त्या त्या संबंधित लेखक/कवींची आहेत. त्या मतांशी संपादक/ मंडळ सहमत असेलच असे नाही.

• हा अंक संपादक, मालक रघुनाथ सोनटक्के यांनी तळेगाव दाभाडे, पुणे येथून प्रकाशित आणि प्रसारित केला.

<https://www.youtube.com/c/shabdrasik>

‘शब्दरसिक’चा कथा, कविता, आणि वात्रटिका अशा भरगच्च साहित्याची मेजवानी असलेला हा दिवाळी अंक आपल्या हाती देताना आम्हाला विशेष आनंद होत आहे, तो यासाठी की, गेल्या सात-आठ महिन्यांपासून कोरोना या जागतिक महामारीचे सावट आपल्या सर्वांच्या भोवती असूनदेखील आम्ही नेहमीप्रमाणे अगदी वेळेवर म्हणजेच दीपावलीच्या दीपोत्सवाचे औचित्य साधत अंक प्रसिद्ध करू शकलो आहोत. अर्थात याचे सारे श्रेय आमच्या सर्व कवी-लेखकांनाच जाते, याची आम्हाला नम्र जाणीव आहे. कोरोनाच्या सावटाची छाया असतानाही ही कवी-लेखकांची मांदियाळी जीवनाकडे सकारात्मक दृष्टीने पाहते आहे, ही बाब खचितच उर्जादायक आहे. म्हणून सर्वांचे मनःपूर्वक अभिनंदन!

या अंकात भिन्न कवी प्रकृतीच्या बावीस कवींच्या विविधांगी अनुभवांचे दर्शन घडवणाऱ्या कविता आहेत; तर प्रत्ययकारी अशा सुंदर दहा लघुकथाही आहेत. या सर्व लघुकथा लेखकांच्या लेखनशैलीचे वेगळेपण व अनोखेपण निर्देशित करणाऱ्या असून, सौ. निशा डांगे, सौ. गौरी शिरसाट, सौ. भारती सावंत, बबलू कराळे इत्यादी लेखकांच्या कथा याची साक्ष देणाऱ्या आहेत. तसेच एक पुस्तक परीक्षण आणि एक ललितलेखही अंकात आहे. एका अर्थाने अंकाचे स्वरूप अगदी पारंपरिक असेच आहे; पण तरीही एक बाब प्रामुख्याने नोंदवावीच लागेल आणि ती म्हणजे अंकात सहभागी कवी-लेखकांची मांदियाळी ही गेल्या दहा-पाच वर्षांपासूनच लेखन करणारी आहे. म्हणजेच या अंकातील कवी, लेखकांपैकी श्री.उध्दवराव भयवाळ, अरुण वि.देशपांडे, देविदास खडताळे अशी काही ज्येष्ठ कवी-लेखक मंडळी सोडली तर इतर बहुतांशी सर्व कवी-लेखकमंडळी ही उदयोन्मुख अशी प्रतिभासंपन्न पिढी आहे; याची साक्ष हे लेखन देते. तसेच लेखनातून अभिव्यक्त झालेले त्यांचे प्रातिभिक दर्शन सुखद व थक्क करणारे असून त्यांच्याकडून अपेक्षा उंचावणारे आहे, हे शशी त्रिभुवन, अनिकेत देशमुख, महेंद्र गाडे, अतुल शिरुडे, उर्मी घरत, सौ.वैशाली शिंदे, रघुनाथ सोनटक्के इत्यादींच्या कविता वाचून अनुभवास येईल, हे नक्की! शिवाय स्त्रीवर्गाचेही पुरेसे प्रतिनिधित्व वही अंकात असून त्यामध्ये ज्येष्ठ कवयित्री सौ.निर्मला भयवाळ यांच्यापासून ते बालसाहित्यकार कु. तनिष्का डांगे हिचा समावेश आहे. कु. तनिष्का डांगे हिची बालकथा तिच्या लेखनाची चुणूक दर्शवणारी असून ती सर्वांना आवडेल अशी आहे. तसेच सोबतीला श्री. रघुनाथ सोनटक्के यांच्या वात्रटिकाही अंकाचे खास आकर्षण ठरणाऱ्या आहेत. शिवाय सुंदर आणि रंगीत रेखाटने व कथाचित्रांनी अंक नटला आहे. थोडक्यात अशी ही विविध परींची मेजवानी असलेला अंक वाचकांच्या पसंतीस पडेल, असा विश्वास वाटतो.

शब्दरसिक अंकाच्या निर्मितीमध्ये सहकार्य करणाऱ्या सर्व कवी, लेखक, चित्रकार यांचे मनःपूर्वक आभार आणि दीपावलीनिमित्त वाचक, कवी, लेखक आदी सर्वांना मनःपूर्वक शुभेच्छा!

• उमेश मोहिते, ज्येष्ठ साहित्यिक

सर्व वाचकांना दिवाळीच्या हार्दिक शुभेच्छा!

फेरफार (व-हाडी बोली)

फेरफारीच्या नादानं इसरू नोको नात्याले
जिव्हाळ्याचा वास येत नसते कागदाले
आजलोग जगोलचं ना तुले त्याचं मातीनं
सांग कशी सुटली लालूच मातीच्या नावानं
जा लागते साऱ्याले उद्या मातीच्याच गावाले
जिव्हाळ्याचा वास येत नसते कागदाले
भुलून रायला राज्या तू झकपक सोंगाले
असं कितीक लागते रे ? हितभर पोटाले
नोटा कुठ पचते अनाजच लागते खा ले
जिव्हाळ्याचा वास येत नसते कागदाले
हक कवाचं कोनाचा कदी चोरू नाई कोनी
ध्यान नस्ते देवाचं असं समजू नाई कोनी
हरामाचं मंजूर होत नसते थ्या देवाले
जिव्हाळ्याचा वास येत नसते कागदाले
कराचीचं असीनं तं कर दुखाची फेरफार
मानसाचा जलम भेटत नाई बारोबार
भाऊबनचं यीन उदया धावून खांदा घाले
फेरफारीच्या नादानं इसरू नोको नात्याले
जिव्हाळ्याचा वास येत नसते कागदाले

• रवींद्र अंबादास ढळवी
नाशिक, मो. ७०३८६६९५४२

वारूळ

तुझ्या डोळ्यांतील तम निखाऱ्यांनी
थरथरली होती खिडकीत ठेवलेल्या
कुंडीतील तुळस त्या दिवशी.
--आणि चुलीतलं विझत चाललेलं
लाकूड पुन्हा पेटलं होतं आपोआप.
विरत चालला होता
अवतीभवती दाटलेला धूर,

जत्रेतल्या गर्दीनं हळूहळू ओसरावं तसा
डोक्यात माझ्या मात्र विचारांचं काहूर
वाढतच चाललं होतं
बोहारणीच्या डोक्यावरील गाठोडयासारखं
अन् मनात होती भावनांची दाटी
मुंग्यांनी वारूळ करावं तशी

• उद्धव भयवाळ
शहानूरवाडी (औरंगाबाद)
८८८८९२५४८८

स्वप्नात माझ्या

स्वप्नात मी गेलो
आकाशातल्या घरी
तिथे भेटली मला
मैत्रीण माझी परी

चॉकलेट, गोळ्यांचा
पाऊस तिथे पडायचा
आईस्क्रीमचा ढग
पांढराशुभ्र मिळायचा

कुल्फीच्या जंगलात
दिसेना कुठे धूप
पिझझाच्या फुलांतून
झरे चीज खुप

सायकल ना घोडा
उडत होतो हवेत
फिरवत होती परी
मला घेऊन कवेत

शुभ्र खडू, चांदण्या
काळ्या नभाची पाटी
चंद्राची येई गाडी
मला फिरवायसाठी

छोटा भीम, डोरा
सगळेच तिथे हजर
करावी थोडी मस्ती
तर वाजला मग गजर
आईने दिली हाक
उठा शाळेला चला
असा किती वेळ लोळत
राहायचे तुला

जाग आली मात्र
डोळे बंद केले पुन्हा
स्वप्नातल्या दुनियेत
जायला आवडते मला

• रघुनाथ सोनटक्के, मो. ८८०५७९१९०५

<https://youtu.be/IRM9Joytzgl>

या बालगीताचा व्हिडीओ पाहण्यासाठी
या कोडला स्कॅन करा:

म्हणून...

जरासं शिकायचंय म्हणून कवितेत आलो
शत्रूंना मुकायचंय म्हणून कवितेत आलो

अहो खूप लिहितात कोणी ओढून ताणून
शिस्तीत टिकायचंय म्हणून कवितेत आलो

शब्दांनाही विकतात ते अल्पशा मोहापायी
गर्वाला विकायचंय म्हणून कवितेत आलो

त्याच्यापुढे झुकलं की सर्व गुन्हे माफ होतात
मलाही झुकायचंय म्हणून कवितेत आलो

फळ झाडावरच पिकले की गोडवा धरते
तसंच पिकायचंय म्हणून कवितेत आलो

• रज्जाक शेख

श्रीरामपूरवाले, मो. 96657785558

आई तुझी अंगाई

जन्म दिला मला आई,
कसे फेडू तुझे ऋण,
माझ्या मनाचे राऊळ,
आई तुझ्याविणा सुनं ॥ १ ॥

तुझा येताची आठव ,
दाटे उरात काहूर,
तुझ्यासाठी हंबरती,
गाय आणि वासरं ॥ २ ॥

शिवारात राबसी तू,
अनवाणी पावलांनी,
माझ्यासाठी तुझ्या डोळा,
किती वेळा आले पाणी ॥ ३ ॥

आठवणी प्रेमाच्या गं,
खुप आहे तुझ्या संग,
आठवतो थोड्या रोज,
भिजवतो माझे अंग ॥ ४ ॥

तुझ्याविणा आई माझे,
जगी आता नाही कुणी,
काय झाला माझा गुन्हा,
गेली एकटा सोडूनी ॥ ५ ॥

तुच होती माझा देव,
माझ्या जीवाला आधार,
प्रेम केले माझ्यावर,
मानतो तुझे मी आभार ॥ ६ ॥

तुझ्या सर्व आठवणी,
जीवनाच्या पानोपानी,
मी करतो अभिषेक,
अश्रू वाहती नयनी ॥ ७ ॥

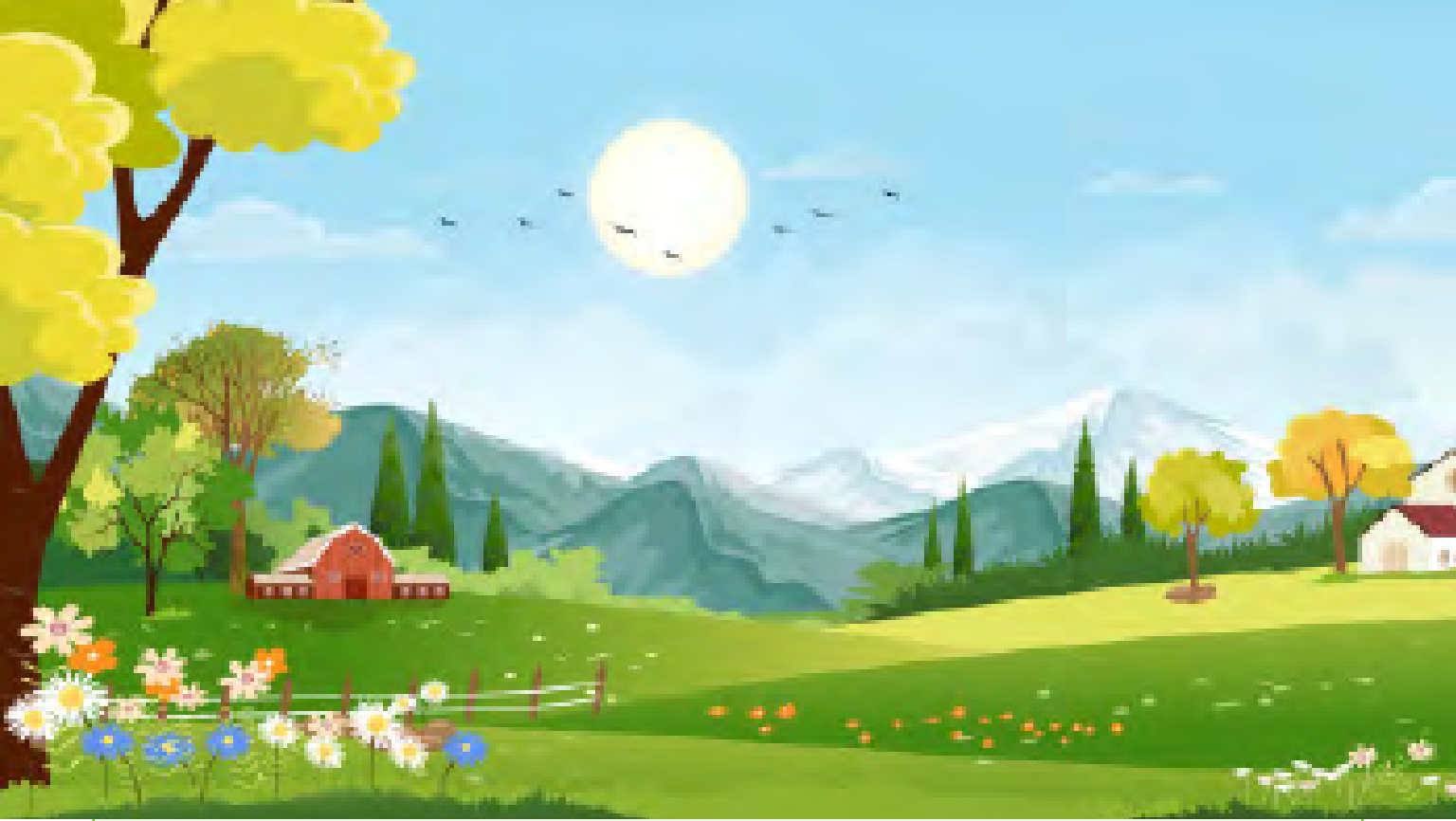
तुझा येताची आठव,
जीव होतो लाही लाही,
माझ्या कानात घुमते,
आई तुझीच अंगाई ॥ ८ ॥

• महेंद्र नामदेव गाडे

सिध्देगव्हाण (ताकण)

मो. ९६८९१४१६३७

लेणं निसर्गाचं

माझ्या या परसात
ऊन कोवळं पडलं
फणसाच्या राशींचं
जणू मोती लगडलं

गावाकडे सांजवारा
शीळ मंजुळ घाली
परतले पायवाटेने
गोट्यामधले वाली

मंदावला रानवारा
वाटही सुस्तावली
काटे झेलुनी सारी
अजुनी पस्तावली

पायवाटेने जाताना
पाऊलच अडखळे
दाणं ज्वारबाजरीचं
गेले भरूनीच खळे

फांदीमधुन वृक्षांच्या
थंड रानवारा खेळे
डोकावती नभांतूनी
पावसाचे घन निळे

उन्हं सोसंना झालं
पहुडल्या गाई रानी
कधी कोसळे धारा
येई विचार हा मनी

गंध मातीचा ओल्या
धुंद झालेय तनमन

वारा पिऊन वासरू
हुंदडू लागे सारे रान

उगवतं मातीतुनी
सोन्यावाणी दाणं
खपूनी बळीराजा
पुरवितोय जेवणं

निळे डोंगर चढूनी
थकलाय रान वारा
थांबुनी आडवाटेला
शीण घालवी सारा

• सौ. भारती दिलीप सावंत

खारघर, नवी मुंबई
मो. 9653445835

मरण

मरण..
हे असं जवळ येऊन बसलंय..
उशाशी..
तुम्ही त्याच्याशी
छानपैकी गप्पा मारू शकता..
किंवा
घाबरून जाऊ शकता..
किंवा
त्याच्यावर चिडचिड करू शकता..
किंवा
अस्वस्थ होऊ शकता..
काय करायचं हा तुमचा प्रश्न आहे..!!
शेवटी..
ते तुम्हाला घेऊन तर जाणार आहेच..!!
• शिरीष पद्मनाकर देशमुख
मंगरूळ, मंठा (जालना)
मो. 7588703716

आपत्तीतून सौख्याकडे....

विदेशातून काही दिवसांपूर्वी
आला दुष्ट रोग कोरोना
त्याने आपल्या भारतासह
तमाम जगाला बेजार केले नां
सुदैवाने आम्ही भारतीय
वेळीचं जागे झालो
अन् त्याचाच परिपाक म्हणून
होणाऱ्या हानीस बळी नाही पडलो
कालांतराने आता मात्र आमचे
जीवन सुरळीत व्हायला लागले
तरी अजूनही पुरेशी काळजी घेण्या
आमच्यातले कुणी नाही विसरले
सार्थ्यांचे या कोरोना काळात
खरंच खूप नुकसान झाले
सकारात्मकतेने विचार केल्यास
सहपरिवार सुरक्षित आहोत हेच पुरे झाले
आता यापुढे मात्र सार्थ्यांनी
मिळून एकचं प्रतिज्ञा करूया
आता अंगीकारलेल्या स्वच्छतेच्या सवयींसह
योग्य काळजी घेत सुखात राहूया

• अतुल निंबा शिरुंडे

चिंचले (निं), नाशिक
मो. ९६६५०३३९०८

अन् तूटेलं मोसम जूळला...

(वऱ्हाडी कथा)

• रवींद्र अंबादास दळवी

सारं काई माया हातात. कोनाची रोखटोक नाई. कुठयी जा. खा. प्या. मज्या करा. असं सगळ सुरु असतानी यकदम 'कोनी कुठं जाचं नाई', 'कोनी काई कराचं नाई', 'कुठ हात लावाचा नाई', सावधान... ! पुळे विश्राम म्हनाची वाट पाहून्यात अख्खे दोन अळीच मयीने कशे निंगुन गेले, हे ज्याचं त्यालेच माईत. जो तो आपापल्या परीनं जीनगानीच्या शर्यतीत सामील असतानी, अचानक नियतीन घरात बसून जबरदस्तीचा घळोलेला मुक्काम, पुळे दोन हसे तरी समजून्या पलीकळचाच होता. जीथं कोनत्याच गोष्टीचा काईच भरोसा उरला नोता. अख्ख जगनं टांगून देलेलं, यखांच्या गुप्त झाळाच्या डांगीले. झाळ मातर हालत नाई. डोलत नाई. ना पायना बांधू देत. ना झोके घीऊ देत. हाताले काम नाई. डोकश्यात नुसतं भेवं. इभर म्याटावानी खिळकीतून यक नजर रस्त्यावर दुसरी लेकरायवर. लेकरं ईचारत, तुमी सांगेलं अभ्यास आमी वक्तावर केला ना ? आता शाळेले सुट्ट्या हाये, तरी खेळू ना देत. कसं समजून सांगावं लेकरायले ? काय म्हनावं, बाहीर भोंग्या हाये ? भुतं हाये ? बरं भुतं म्हनावं त लेकरं सनान भुताचेखेताचे पिक्करं, सिरीयल डोये फाळू फाळू पाह्यतात. उल्ट आपल्यालेच सांगते, 'काई नसते हो भुतंगीतं'. कोरोना सांगलं त दुनियाभन्याचे सवाल इचारू इचारू हन्यास आनत. आपल्यालेच धळ माईत नाई, जे होतं तेयी रोज नवचं, कोनीतरी सांगेल. खोटनाट तरी कसं सांगावं अश्या वयात, असं चौभवताल सुरु असतानी मनाची हालतयी तशीच चीनभीन. अश्या टायमाले त्याले कायच्यात तरी गुतुन ठुवावं म्हंजे खराब इचार मनात येत नाई. पटतेयी मनाले पन मन मोठ बाजींद. निरा वात्रेरावानी या डांगीरून त्या डांगीवर, पन परीस्तीती अलगसलग होती. यक त असं आतापावतोर घळलं नोतं. जलमापासून सारं कसं मोकयचाकय. जसं बंबाट स्पीडनं चालू गाळीले अचानक बिरेक माराचं काम पळलं त मोसम तुटून जाते. तस्सं झालं, या बेमोसमी कोरोना नावाच्या बीमारीन. बीमारी म्हनावं तं लक्षनं ठयीक नाई. कोनाले जानोते तं कोनी बीचारा डायरेक्ट पॉझीटीव्ह

निंगते. बरं अवशीदपानी म्हनावं अजूक संशोधन सुरुच हाये. निरा नजरबंदीचा खेय. हे होत नाई तं लगे शयरात बिबट्या घुसल्याची बातमीयी पसरली आमच्या सोसायटीत. टीव्हीत बिबट्यानं करेल हल्ल्याच्या बातम्या अन् पेपरात फोटू पायल्या बरोबर, माया लायल्या पोरीनं तं हातोहात गच्चीवर जाऊन तुटेलं ताच्याले तीच्या तीन विश सांगूनयी आली 'कोरोनाले जाऊ दे', 'बिबट्या सापळू दे' अन् 'आमची शाळा बंदच रावू दे'. कोनाले कायची अन् लायनीले शाळेची. सारं आलबेल. रीकाम्या टायीमाची नुपर नाईच. मंग काय बसल्या-बसल्या करा फोनाफानी. झाळून सारे दोस्त नातेवायीक, इकळून मी तीकळून ते, 'काय मंते कोरोना?' यवळ म्हनाची देरी का, आकळ्यासहीत धळाधळ मुद्देमाल हजर. ध्यानात येतच नवतं का यवळ अर्धा घंटा बोललो तरी आपुन त्याले सादं इचारलं नाई, 'तू कसा हाये', 'लेकरं काय मंते'. निरा आकळ्याचीच चिंता..! येच्यात यक असं झालं, खुद माया शयरातल्या कोरोनाचे आकळे तं डोयाम्होरं थयथय नाचत होतेच पन या फोनाफानीनं दुसऱ्या जील्ह्यातल्या आकळ्याचा दांगळोयी माया डोकश्यात भरून घेतला. मंग काय आपले कमी त्यायीचे जास्त. मले याचीच खुशी. खरचं मानसाचं मन किती मतलबी असते ना..! अश्या महामारीतयी आपुन कमी जास्तपना सोळत नाई. दोस्तायचे फोन वाजले का तीकळून 'काय राज्या काई समजूनच नाई रायलं', 'मी त कटाऊन गेलो व्वाँ', 'टाईमपास होतं नाई'. हे अजूक नवीच समस्या..! चोवीस तास घरातले सबन कवाळाच्या अंदर अन् शयरातून आपापल्या गावी पायीपायी जानारे मजूर रस्त्यावर. धळाधळ कॉलन्या, नगरं सील करत पोलिस, डॉक्टर, अत्यावश्यक सेवेतले कर्मचारी आपापल्या डिवटीवर. आपल्यासारके तेयी सरकारी नोकर पन जीव धोक्यात घालून काम करतानी पाऊन मनाले बेजा खराब वाटत होतं. उगोनारा दिवस काय घीऊन यीन याचा अंदाज लावन मुस्कील. कोरोनाचं गीरान कवा सुटन, माईत नाई. लेकरं शिकन का नाई, माईत नाई. कामावर जाईन का नाई, माईत नाई. असं

अंधीत सुरू असलेलं जगनं मनात कालोकालो करून जात होतं. पन काळ कोनासाठी थांबत नसतो. चांगला वांगला कसायी असला तरी तो निंगून जातोच, हे यक बरं असते त्याचं. वजे-वजे तो पुळे जात रायला. अश्या टायमात मले अधार देला तो पुस्तकायनं, कवीतेनं अन् लिखानाच्या आवळीनं. मले वाटते परतेकानं यखांदी कला शिकुन घेनं आता जरूरी हाये. गायन, वादन, पेंटींग, लिखान, काई शिका पन यखांदी तरी कला आंगात भीनवाच. येनारा काळ कसा येईन आता सांगता येत नाई. कलेचं नातं मनाशी असते अन् अश्या टायमात कला मनाले भटकू देत नाई. यकट पळू देत नाई. जोळून ठेवते, सोता बरोबर समाजालेयी. आता कोरोना बाधीत लोकांयी बरे हून घरी येत हायेत. शयरातल्या शाळेनयी ऑनलाईन शिकोनं सुरू केलं. लेकरं घरात बसून का हो ना, जमनं तसं शिकून रायले तं खरी, पन हे नवाळी शिकोनी कशी काय शेल्यावर जाईन हे सांगनं सद्या तरी मुस्कील हाये. बाकी खेड्यापाड्यातल्या लेकरायचं कठीनच हाये. मिरगाच्या ठोकानं पेरन्यापारन्याचा बजेट तं बसोला पन अंतर राखून कास्तारीचे कामं कशे काय करता यीन? शयरातून गावी जायेल मजूर कामगार डबलून शयरात जाईन काय? अन् गेले तरी त्यायीले समाऊन घीन काय? शयरापासून गावालोक आता जो तो सोताच्या जोखमीवर कोरोनाशी अंतर राखत म्हना का 'तेरे संग जीना तेरे संग मरना' असं म्हनत पुऱ्या तयारीनं जीनगानीच्या लळाईत उतरला हाये. मीयी कामावर मुसकं बांधून हजर झालो पन मनात भेवं मातर हायेच, चोरावानी जानं. चोरावानी येनं. कोनाशी मोकयचाकयं बोलनं नाई. शेकहॅडचायी रामराम झाला. जीनगानीचा मोसम त जुळला पन काई म्हना पयल्या सारकी स्पीड याले अजून कीतीक टाईम लागन... माईत नाई राजेहो....!

• रवींद्र अंबादास दळवी

202, श्री.वल्लभ अपार्टमेंट, विधातेनगर, नाशिक
मो. 7038669542

निसर्गाची किमया

मानवाला नाही समजत
निसर्गाची किमया
फुले, फळे देतो निसर्ग
प्राणवायूही देतो तो
पण मानव कापतो झाडे, डोंगर
निसर्ग देतो नेहमीच संकेत
तरीही मानव नाही घाबरत
मग निसर्ग दावी अपुली किमया

कधी पूर तर कधी दुष्काळ
कधी होतो भूकंप
मरतात तेव्हा बरेचसे लोक
तरी लक्षात नाही येत
निसर्गाचा संकेत
निसर्गाचा संकेत

• **सौ. निर्मला भयवाळ**
औरंगाबाद
मो. ८८८८९२५४८८

शब्दाविना

शब्दाविना नभ सारे
गळतात नयन माझे
रिक्त व्हावी लेखणी
दाटलेले मनी ओझे...

वेडी आशा लपलेली
सांजवेळी क्षितिजशी
रात्रीस खेळ या मनी
लपंडाव चांदण्याशी..

निसटल्या शब्दांचा
आधार या जीवाला
समजवावं कितीदा
या खचलेल्या मनाला...

अवतीभोवती शब्द फेर
एकांती मज वेडावती
शब्दाविना विरण जगणे
शब्दच माझे सोबती...

• **सौ. स्वाती देसाई**
पुणे, मो. ९९२२१८००६४

निळ्या स्वप्नांचा रंगारी..!

माझ्या वेल्हाळ मनाला
साद घाली तुझा गंध,
पण पावलांना कुणी
सख्या घातले हे बंध!

सजे दूरच्या रानात
तुझ्या स्वप्नांची वरात,
फिकुटल्या चांदण्यात
माझी जागलेली रात!

मला मोर होऊ दे ना
तुझ्या संगती नाचू दे,
पाचू वेचून धरले-
मुठीमध्ये ते वाचू दे!

पाणी पिऊन झोपली
भूई पावसाचे गोड,
वेल जाईची सांगते
नाते तुझ्याशी अजोड!

निळ्या स्वप्नांचा रंगारी
तुझ्या ओठांशी बासरी,
आहे राधा मी व्यथेची
तुझ्यामुळे रे हासरी!

• शशी त्रिभुवन

अस्तगाव, अहमदनगर

मो. ८२७५०३२८९७

लेक माझी

लहानाची मोठी झाली,
अंगाखांद्यावर खेळूनी
आज माझी लेक झाली,
राजाची हो राणी

बोट धरूनी चालत होती,
माझ्यासोबत लहानपणी
होती सोबत आमची,
जसे कमळासोबत पाणी

एक दिवस अचानक,
घरा आले पाहुणे कुणी
पाहूनी लेकीला त्यांनी,
तिला घातली मागणी

आले आनंदाला उधाण,
झाली लग्नाची बोलणी
आता जाणार लेक माझी,
गोकुळ सुने सुने करूनी

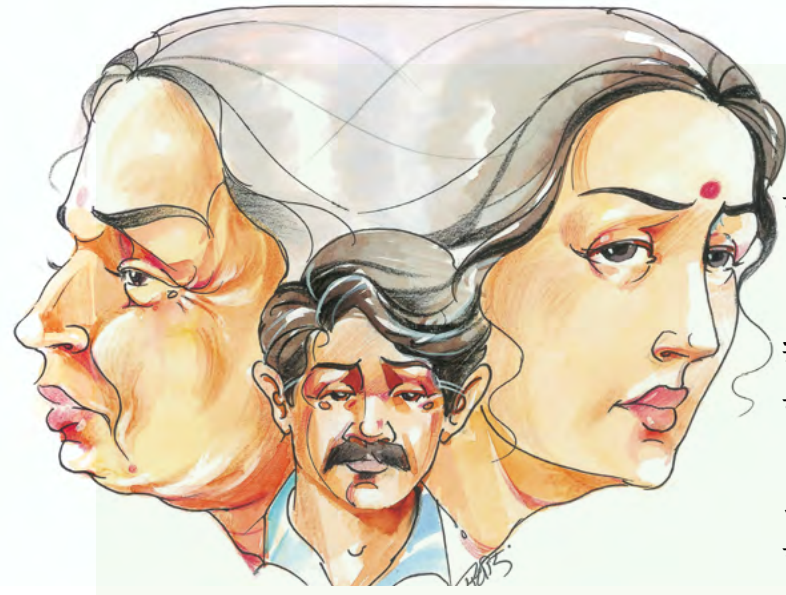
लेक चालली सासरी,
नव-याच्या सोबतीनी
उरल्या फक्त आठवणी,
आणि डोळ्यात पाणी

• रामदास राजेगांवकर

मेहकर, जि. बुलडाणा

मो. ९४२०२३३०३२

शांतादुर्गा

(लघुकथा)

• सौ. गौरी ए. शिरसाट

रेवावर तर आभाळच कोसळले. तिला स्वतःला सावरावे की सासुबाईंना हेच कळेना. राजेशच्या सोडून जाण्याने व सासऱ्यांच्या निधनाने ती खचली होती. परंतु माहेरी न जाता इथेच राहण्याचा तिने निर्णय घेतला. तेव्हापासून आजतागायत एकटीने कुटुंबप्रमुखाची सर्व जबाबदारी पार पाडली. राजेश गेल्यानंतर नोकरीसाठी घराबाहेर पडली. ती शिकलेली होती.

अनया, अगं आवरले की नाही तुझे ?
कॉलेजचा पहिला दिवस आहे, वेळेवर जायला हवे गं.
'आले गं, मम्मा.'

असे म्हणत तिने रेवाच्या गळ्याभोवती हात गुंफले. रेवाला क्षणभर दाटून आले पण तिने आवंढा गिळला. हसऱ्या चेहऱ्याने तिला तिने निरोप दिला.

स्वयंपाक घरातील कामे आवरून तिलाही ऑफिसला जायचे होते. मनातील खळबळ लपवून जगणे तिला असह्य होत होते. तेवढ्यात तिच्या सासुबाई आत आल्या.

'रेवा, अगं किती दिवस मुलांपासून सत्य लपवणार. कधी ना कधी त्यांना कळणारच ना की राजेश त्यांचे वडील आहेत ते.'

'आई, मला ह्या विषयावर बोलायचे नाही. तुमचा मुलगा आहे. म्हणून मी घरात येऊ दिले आहे. त्यांना लवकरात लवकर परत जायला सांगा.'

'अगं, आता कुठे जाणार तो ?'

'म्हणजे, इथेच राहणार की काय ? तसे जर तुम्ही ठरवले असेल तर मी आजच माझ्या मुलांना घेऊन इथून निघून जाईन.'

'रेवा, अगं तो तुझा नवरा आहे. तुझ्या मुलांचा जन्मदाता आहे.'

'हो, आहे ना. पण मागची सोळा वर्षे हाच जन्मदाता कुठे होता ? तेव्हा मुलांचे काय झाले ? हे कधी त्यांनी विचारले का ?'

'आई, माझ्या आयुष्याची सोळा वर्षांपासूनची हेळसांड तुम्हाला कधी जाणवली नाही का ?'

यावर तिच्या सासुबाई काहीच बोलू शकल्या नाहीत.

तोच सोळा वर्षांपूर्वीचा प्रसंग पुन्हा डोळ्यासमोर तरळला. राजेश तेव्हा रात्रभर बाहेर रहायचा. काही विचारले की भांडायचा. त्यामुळे वाद टाळण्यासाठी रेवा शांत राहायची. दोन मुले पदरात ना कळत्या वयातली, अमेय तीन वर्षांचा तर अनया एक वर्षाची होती.

एके दिवशी संध्याकाळी राजेश त्याच्यासोबत नेहाला घरी घेऊन आला. तिला पाहताच रेवाच्या मनात संशयाची पाल चुकचुकली. ती काही न बोलता स्वयंपाकघरात निघून गेली. नेहाला हॉलमध्ये बसवून राजेश बेडरूममध्ये निघून गेला. बाहेर आला तर स्वतःची बॅग घेऊनच आणि रेवा, सासुबाई व सासऱ्यांना घर सोडून जात असल्याचे सांगितले. रेवाला क्षणभर काहीच कळेना. मेंदू बधीर झाल्यासारखा वाटू लागला. तिने व त्याच्या वडिलांनी राजेशला अडवण्याचा प्रयत्न केला. पण तो थांबला नाही. घर सोडून जाण्याचे कारण विचारताच, 'मला आता रेवाबरोबर राहायचे नाही. मी आणि नेहा आता सोबत राहणार आहोत.' राजेश म्हणाला. आणि लगेच नेहाला घेऊन घराबाहेर पडला. नेहा रेवापेक्षा दिसायला सुंदर होती. तिच्या सौंदर्याच्या भुरळीपुढे राजेशला कोणीच दिसले नाही. मुलाच्या अशा वागण्याचा तिच्या सासऱ्यांना धक्का बसला. त्यातच ते हृदयविकाराच्या झटक्याने गेले.

रेवावर तर आभाळच कोसळले. तिला स्वतःला सावरावे की सासुबाईंना हेच कळेना. राजेशच्या सोडून जाण्याने व सासऱ्यांच्या निधनाने ती खचली होती. परंतु माहेरी न जाता इथेच राहण्याचा तिने निर्णय घेतला. तेव्हापासून आजतागायत एकटीने कुटुंबप्रमुखाची सर्व जबाबदारी पार पाडली. राजेश गेल्यानंतर नोकरीसाठी घराबाहेर पडली. ती शिकलेली होती. त्यामुळे आपल्या मुलांच्या भविष्यासाठी ती सर्व आव्हाने पेलत होती.

आणि आज अचानक राजेशचे आयुष्यात पुन्हा येणे तिला अनाकलनीय म्हणण्यापेक्षा धक्कादायक होते. तेवढ्यात घडयाळच्या अलार्मने तिची विचारशृंखला तुटली. ती बेडरूममध्ये तयारी करण्यासाठी गेली. तिच्यामागोमाग राजेश आत आला आणि त्याने तिचा हात धरला. 'रेवा, आपण पुन्हा एकत्र राहूया ना. मी केलेल्या चुकीविषयी मनापासून माफी मागतो. यापुढे मी जराही वावगे वागणार नाही. प्लीज, मला तुझ्या आयुष्यात जागा दे.'

'राजेश, मी माझे आयुष्यच तुम्हाला बहाल केले होते.

परंतु तुम्ही त्याचे मातीमोल केले. आता तुमच्याशिवाय जगणे आयुष्याने स्विकारले आहे.'

'रेवा, एकदाच माफ कर. पुन्हा तुला, मुलांना सोडून मी कधीच जाणार नाही. मी हात जोडतो.'

राजेशने हात जोडण्यासाठी रेवाचा हात सोडला. रेवाने राजेशकडे पाहिले आणि म्हणाली, 'राजेश, तुम्ही आज दुसऱ्यांदा माझा हात सोडलात. कदाचित हा नियतीचाच निर्णय असावा. त्या नेहासाठी तुम्ही मला सोडले. तुम्ही माझ्याशी असे का वागलात? हे मी विचारणार नाही. परंतु एक मात्र खरे आहे की, जी व्यक्ती स्वतःच्या जन्मदात्यांना सोडू शकते. तिच्यासमोर माझे काहीच मोल नाही. त्यामुळे मला माझ्या आईला आणि मुलांना स्वबळावर जगण्याची सवय लागली आहे. कृपया तुम्ही त्यात ढवळाढवळ करू नका. आता तुमचे इथे कोणतेही स्थान नाही. एवढे म्हणून पर्स खांद्यावर अडकवून ती ऑफिसला जायला निघाली. बाहेरच सासुबाई उभ्या होत्या. त्यांच्या नजरेतील भाव तिला समजले पण काही न बोलता ती निघून गेली.

संध्याकाळी घरी आल्यावर हातपाय धुवून रेवाने देवाजवळ दिवा लावला. प्रार्थना म्हटली. तेवढ्यात तिथे सासुबाई आल्या. त्यांनी देवापुढील निरांजनाचे ताट उचलले आणि रेवाचे हळदकुंकू लावून औक्षण केले. तिला मायेने कवटाळले. तिच्या डोक्यावरून हात फिरवला आणि म्हणाल्या, 'रेवा, तूच माझे सर्वस्व आहेस. इथून पुढे मी कधीही तुझ्या निर्णयाच्या आड येणार नाही. आज तुझी आई म्हणून मी सर्व भरून पावले. तूच माझी शांतादुर्गा आहेस. जिने स्वतःची लढाई अगदी शांतपणे लढून विजय प्राप्त केलाय.'

रेवा अगदी लहान मुलीसारखी सासुबाईंच्या कुशीत शिरली. दोघींच्याही डोळ्यातून आनंदाश्रूची मुक्त बरसात होत राहिली.

• सौ. गौरी ए. शिरसाट

मुंबई मो. 9594078419

कहर

(कथा)

• बबलू कराळे

सकाळी—सकाळी बाळूकाका बैलबंडीसह लगबगीने आपल्या शेताकडे चालला होता. त्याची लगबग पाहून नुक्ताच झोपीतून उठलेल्या उमेशने दात घासता-घासता ओटयावरून बाळूकाकाला आवाज दिला.

‘ओ, बाळूकाका कायची व्होय ऐवढी लगबग म्हणतो मी.’

‘काय म्हणतो राजा उमशा.’

‘मी म्हणतो ऐवढी लगबग कायची व्होय अन् ते बि ऐवढ्या सकाळी-सकाळी’

‘लगबग कायची, वावरात जात व्होतो म्हणलं लवकर जावून आपले कामधंदे आटपून उन्हीच्या पयले वापस यावं.’

‘व्हो काय!’ पण आता वावरात तं जास्त कामं बि रायले नशीन.’

‘काम म्हणजी आता वावरात पन्हाट्या हाय वाळलेल्या त्या जमा करुण पेटून देवून रायलो गड्या.’

‘व्हो म्हया वावरातल्या पण आम्ही दोघा भावानंच पेटून देल्या काका, आता वावर साफसुफ झालं.’

‘व्हो, माहय तं तेच सुरु हाय, अन् अजून एक ईचार येतो राजा उमशा डोक्यात म्हटलं आता वावरातली झोपडी पण थोडी चांगली करुण घ्यावं?’

‘काय भरोसा न्हायला नाही आता या

जीवनाचा, आता ही माहामारी गावात आली की, वावरात जा लागीन राहायला ? काय दिवस आले राजा उमशा हयातं बाप जन्मी अशी अवस्था पायली नाही रं उमशा.'

बाळूकाच्या या वाऱ्यावर उमेश थोडा मौनच झाला त्यावर तो थोडावेळ काहिच बोलला नाही, कारण सर्वत्र कहरच तसा झाला होता. तिकडे दुसऱ्या देशात म्हणजे ईदेशात तं माणसं पटापट मरत होते. कारण टिक्हीवर उमेश पायत व्होता. ते पाहू-पाहू त्याले झोप पण लागत नव्होती. उमेश गावातला एक सर्वसामान्य शेतकरी होता. त्याच्याकडे पाच एकर कोरडवाहू शेती व्होती त्यावर तो लहान भाऊ रमेश, आई उषा अन् त्याची बायको व दोन पोर अस कुटूंब तो चालवत व्होता. शहराच्या ठिकाणी परिस्थिती भयानक होती. आपले प्रशासन आपली संपूर्ण ताकद लावून काम करत होते. डॉक्टर, पोलीस, सफाईकामगार हे तर या बिमारीसाठी देवदुत म्हणूनच काम करत होते. अन् खरोखरचं त्यांचं काम अशावेळी लय मोठ व्होत. खेडयागावात तसं बरं व्होतं पण सावधगिरी म्हणून प्रशासनानं मोठी पावलं उच्चलली होती. गावातील आशा वर्कर, ग्रामपंचायत, अंगनवाडी सेविका, नर्स, तसेच गावातील शाळामास्तर पण या कामासाठी मागे नव्होते. त्यांनी सुद्धा घरोघरी जावून प्रत्येक लोकांचा सर्वे केला. त्यांना मार्गदर्शन म्हणून स्वच्छतेच्या सवयी महत्त्व सांगितले. गावात जनजागृती केली कोणी घराबाहेर पडू नका, एकत्र पाच पेक्षा लोक गोळा होवू नका आपल्याच घरात राहा आणि सुरक्षित राहा, कारण ही 'कोरोणा' नावाची बिमारी स्वतःहोवून आपल्या घरी येत नाही तर ते आपण जर ती बिमारी झालेल्या व्यक्तीच्या संपर्कात आलो तरच होते. म्हणून आपली काळजी घेणे आपल्याच हाती हाय, कारण यावर अजून औषद नाही निघाली. अशा सुचना सर्वांना गावकरी मंडळींना या सर्व शासकीय नौकरदार मंडळीनं दिल्या होत्या.

तेवडयात बाळूकाकानं उमेशला आवाज देला. 'ओ, राजा उमशा येतो मी, कायच्यात गुंग झाला

राजा तुहयासोबत बोलता-बोलता लय उशीर झाला.' बाळूकाकाच्या आवाजानं उमेश भानावर आला.

'हो गा, बाळूकाका ये वावरातून.'

बाळूकाकानं आपल्या बैलाच्या पाठीवर थाप मारली अन् बैल सुसाट वावराच्या मार्गानं लागले. उमेश आपल्याच ईचारात घरात आला बकेटगडवा घेवून त्याने तोंड धुतले. बायकोले चहा ठेवाले सांगितला.

'ओ चंदा ठेव लवकर चहा.'

'ठेवते ना, आता कुठी चालले काई कुठी जावू नका.'

'नाही ओ ! मी कुठी चाललो तू पयले चाय आन.'

'मले माहित हाय तुमची सवय चहा घेतला की, तुम्ही त्या वटयावर बसाले जाता.'

'नाही जात आजपासून बाहेर जानं बंद.'

चंदानं उमेशला चहा देला. उमेशने चहा घेता-घेता आपल्या बायकोले ईचारले.

'मायनं घेतला काय चहा ?'

'कव्हाचाचं झाला आतापावोतर रायला काय, तुम्हालेच उशीर झाला कायची झोप होय काय मालूम.'

'आता काय झोपावर पाबंदी लावतं काय ?'

'व्हो ! लाडाचीचं हाय तुमची झोप, पाहून रायली लगन झाल्यापासून.'

उमेशच्या लग्नाला सहा सात वर्ष झाले व्होते. उमेशचा मोठा मुलगा रवि पाच तर लहान मुलगा कृणाल तिन वर्षाचा होता. उमेशचा लहान मुलगा कृणाल आपल्या आईला म्हणाला,

'आई मले भुक लागली, मले जेवाले दे !'

'लागली काय तुले भुक उठल्या - उठल्या.'

'ओ पोरी चंदा, आवर बाई लवकर - लवकर तुया कामधंदा, त्या पोराईले दे काही जेवाले.'

'अहो आत्याबाई, रोजचंचं झालं त्याईचं उठल्या - उठल्या तुकडे मांगतात.'

'जावू दे ते लहान हाय पोटांले भुक लागली म्हणून मागतात जेवाले, मोठ माणूस थोड व्होय.'

'आत्याबाई आपल्या घरातले मोठेही तसेचं अन् लहान पण तसेचं हाय.'

‘हे पाय बाबू रवि तू मोठा हाय, तुले समजावून सांगते जेवाच्या पयले चांगले हात स्वच्छं धूवून घ्याचे अन् आपल्या लहान भवावर तुय काम हाय लक्ष ठेवनं, तो हात धुते नाही धुत मि एकटी कुठं-कुठं लक्ष ठेवू.’
‘बरं थांबा थोडा वेळ करतो आता सयपाक.’
असे म्हणून चंदा आपल्या सयपाकाच्या कामाले लागलीच तिकडे गावात ग्रामपंचायतीचा चपराशी गावात मुनादी देत फिरत होता. मुनादी देत देत तो उमेशच्या घराजवळ आला अन् मोठयानं ओरडू लागला
‘ऐका व्हो ऐका कोणीही आपल्या घरातून बाहेर निघू नका कोणी बिनाकामाचे एकत्र उभे अथवा बसून गप्पा मारू नका, सोशल डिस्टन्स ठेवा म्हणजी दोन व्यक्तीमध्ये कमीत कमी एक मिटर अंतर ठेवा तोंडाले मास्कं लावा मास्कं लावल्या बिगर कोणी बाहेर पडलं तर त्याले दंड केल्याजाईन व्हो.. दंड केल्या जाईन व्हो!’

ग्रामपंचायतीची ते दवंडी उमेशनं अन् घरच्या सर्वांनी ऐकली. तव्हा उमेशची माय उमेशला म्हणाली.
‘बाबू उमेश काय म्हणते तो चपराशी.’
‘माय, काही नाही आता हे बिमारी आली नाही काय, त्या बद्दल दोंवडी देत व्होता तो.’
‘व्हो बापा मीपण ऐकून रायली, कसचं होईन आता याचाचं ईचार येते.’
‘मां जावू दे तू कायी जास्तं ईचार करू नको, काही नाही होत, आपल्या सारख्याचा देवच हाय.’
‘हो बापा, देवचं हाय आपला.’
अशी मनातल्या मनात उमेशची माय म्हणतं आगणात गेली. तेवडयात उमेशचा फोन वाजला
‘ओ चंदा राणी ! पायबरं कोणाचा फोन होय’
‘व्हो माया भवाचाचं व्होय, हलो ! बोल भाऊ काय म्हणते तिकडची परिस्थिती .’
‘परिस्थिती काय इंकडे लय कडक हाय, घराच्या बाहेर जावू देत नाही पोलीस जागो जागी हाय, जो बिनाकामाचा बाहेर गेला तेले निरा दंडयानं मारतात त्या धाकान मि ही घराबाहेर नाही निघालो, सकाळी फक्त वावरात जातो अन् बाराच्या पहिले घरी येतो.’

‘हो काय दादा पायजो वावरात जातांनी तू तोंडाले बादून जात जाय, आपल्या वावरात आता भाजीपाला लावला अशीन नाही ?’

‘व्हो भाजीपाला हाय, अजून दुसऱ्या वावरात पपईचा मळा पण हाय, त्यासाठीच जा लागते वावरात, तेच्यामुळं दोन पैसै येतात जवळ नाही तं आज लोकाईची कंडिशन लय खराब हाय, ज्याईचं हातावर काम हाय त्याईची परिस्थिती न सांगितलेली बरी..’
‘बरं पैशाचा ईषय निघाला म्हणून तू दादा म्हले पैसै पाठवणार व्होता ना ? त्याच काय झाल.’

‘आता हे सर्व बंद हाय ना, बँकासमोर रांगाच्या रांगा हाय, तुले तं माहित हाय मल्ले पहिलेच मलर्जी हाय धुळीची नाकात थोडी धुळ गेली की, एकामागून एक पटापट शींका येते.’

‘बरं आता हे उघडू दे मग टाकून देजो बँकेत याईच्या खात्यावर पैसे, लय अडचण चालू हाय दादा आमची.’

‘हो, हो ठिक हाय, ठेवतो मग.’

‘बरं ठेव.’ असं म्हणून चंदाच्या भवानं फोन ठेवला. उमेशला नसल्या असल्या अडचणीच्या येळेस चंदाचा भाऊ पैशाची मदत करत असे. आपल्या बहिनीच्यान तो उमेशरावाला पैशाची मदत करायचा उमेशरावही त्याला आपल्या शेतातलं पिक निघाल्यावर त्याचे पैसे परत करे. पण आता उमेशरावाचीही या अशा संकटाच्या काळात गोचीचं झाली होती कारण सर्व व्यवहार आता ठप पडले होते.

‘चंदा काय म्हणे तुया भाऊ.’

‘काय म्हणे ऐकले नाही काय, तुम्ही फोनचा आवाज मोठा केलता ना, तुम्हीच तं इशान्यानं मले खुनावत व्होते फोनचा आवाज मोठा कर म्हणून.’

‘नाही तस नाही पैशाचं काय म्हणला.’

‘आता सर्व बंद हाय तोही काय करीन, सर्व सुरु झाल्यावर टाकतो म्हणे पैसे.’

‘मि नेहमी म्हणते पैसा जरा जपून वापरा पण माहय ऐकते तरी कोण, पैसे असले की, कसे उडउड करता तुम्ही.’

‘ओ, जास्तं बोलू नको जास्तं हुशारी शिकवू नको तू

म्हले.'

'मी कायले शिकवू घ्या आता चांगले टोले.'

'ओ बापा उमेश भांडू नका तुम्ही दोषं, जाय चंदा तू तुय काम कर.'

'बाबू उमेश सर्व सोंग आणता येतात पण पैशाचं सोंग आणता येत नाही.'

उमेशची माय उमेशला अन् चंदाला समजावून सांगत व्होती. तेव्हा बाहेरून आवाज आला.

'भाजी पोयी अशीन तं दे ओ माय.'

'आता कोण आलं भाजी पोयी मागाले आलं.'

'तोच अशीन आपल्या गावातला ईसराम, घरोघरी जावून भाजी पायी मागतो बिचारा, जीवन जगतो कसा तरी'

'पण आता त्याले दयाव कोणी, तुम्हीचं सांगा.' चंदा आपल्या नवऱ्याले म्हणली.

'व्हो माय चंदा त्याले महारोग हाय, आण मीच त्याच्या भांडयात ओरुणचं भाजी अन् एक पोयी टाकते.'

'रावू दे मीच तोंडाले ते फडक बांधून देतो त्या ईसरामाले.' उमेश आपल्या मायला म्हणाला, उमेशनं तोंडाले फडक बांधून त्याच्या भांडयात भाजी पोळी टाकली, अन् ईसराम निघून गेला.

'बापा देवा तुच हाय आता या संकटात तुच वाचव रे देवा, या संकट कालात कोणाले धर्म करायचीबी उजागिरी ठेवली नाही या बिमारीनं बापा देवा जिकडून आला हा कहर तिकडे वापस जाय म्हणावं !'

'हो माय जिकून आली ही बिमारी तिकडेच जाय म्हणाव, जिनं मुश्कील केलं बा आठोनचं राहिल या बिमारीची!' उमेश आपल्या मायच्या बोलण्यावर उतरला.

गावातील पंजाबराव मास्तरं मोठया चांगल्या स्वभावाचा होता. मास्तरं गाववाल्याईले अशा कठीन परिस्थितीत धिर देत होते. अन् गाववाल्यांसाठी काही मदत कोठून मिळते काय याचा सतत प्रयत्नं सुध्दा करत असे. कारण गावामधील जे मजूर वर्ग तसेच मध्यमवर्ग आहे त्यांची परिस्थिती बिकट होती कारण आता कोणताच कामधंदा नव्होता. फक्त शेतीमधिल

शेतातले कामं सुरु होते. पण ज्याच्याकडे शेती नव्होती फक्त दररोज कमावणं अन् खाणं असचं आयुष्याचं गणित सुरु होतं त्यांचे हाल लय खराब होते. दोन वेळच्या जेवनाचे सुध्दा त्यांचे वांदे होते. ही सर्व माहिती पंजाबराव मास्तरंले होती. म्हणून पंजाबराव मास्तरं ने आपल्याच मित्र शिक्षकांना मदतीच आव्हान केल. तसेच गावातील मोठया मंडळींना सुध्दा मदतीचे आव्हान केले. गावामध्ये मोठा असामी शंकर सावकार होता. तो गावकऱ्यांना व्याजाने पैसे वाटायचा अशा बिकट समयी तो गावकऱ्यांना मदत करेल काय ? असा प्रश्न पंजाबराव मास्तराच्या डोक्यात आला पण आपण प्रयत्नं करुन पाहयला काय हरकत हाय असे म्हणून सकाळीच पंजाबराव मास्तरं शंकर सावकाराच्या घरी गेले.

'शंकरराव ओ शंकरराव हाय काय घरी?'

'कोन हाय'

'मी हाव जी पंजाबराव मास्तरं.'

'बरं थांबा बाहेरचं, येतो मी!'

'ओ किसना, मास्तराना बाहेरचं थांबव येतो मी.' सावकार आपल्या दिवानजीला म्हणाला.

'हो, हो मालक सांगतो त्यासनी बाहेरचं थांबायला.'

'काय किसनराव कसं काय आहे सुरु.'

'काय सांगावं भाऊसाहेब आता या अशा बिकट टायमायला.'

'हो समयचं तसा आला किसनराव आता आपल्यावर.'

'आता हे असं कितीक दिवस चालेल भाऊसाहेब.'

'आता ते तं मले पन माहित नाही किसनराव.'

'हाव ना जी असा समय येईल म्हणून सपनात पन पाहिलं नव्होतं.'

'आपल्या मानवजातीचीचं करनी म्हणावी लागीनं किसनराव.'

'व्हयं जी बराबर हाय तुमचं, ती म्हनं हाय ना, देवाची करनी अन् नारळात पाणी.'

'राम राम मास्तरं' तेवडयात शंकर सावकार आले.

‘राम राम सावकार.’

‘काय काम व्होतं आज सकाळीच सकाळी माया दारात, काही कर्ज बिरजं पायजे व्होत काय?’

‘नाही जी, बापा मी तुमच्याकडं मदत मागाले आलतो.’

‘मदत कायची पायजे मास्तरं तुम्हासनी.’

‘आता हे अशी बिमारी आली, गावातील गोर गरीब लोकाईचे लय हाल सुरु हाय सावकार.’

‘हो, त्याईले सरकार मदत करुन रायली ना, धान्यं तादूई देवून रायलंना अजून काय पाहिजे.’

‘ते समध बरोबर हाय सावकार तुमचं पन धान्यं अन् तादूई यानंच भागत नाही.’

‘मग मी काय करु सांगा.’

‘तुम्ही काही पैशाची मदत कराल तर बरं होईल.’

पैशाच नाव काढताचं सावकार काहीचं बोलला नाही तो थोडावेळ गुपचापचं झाला कारण सावकार हा कोणाले तसा मदत करणारूया माणसामधून नव्होता. पण या बिकट परिस्थितीची सावकाराला पण जाणीव होती. त्याला वाटलं आपण ऐवढ्या दिवस लोकांना व्याजाचे पैसे देले त्यांच्याजवळून आजपर्यंत आपण व्याज खाल्लं आज त्याईले थोडी मदत केली तर काय कमी होईल आपल्याला. असे विचार सावकाराच्या डोक्यामध्ये येत होते. म्हणून सावकार पंजाबराव मास्तराना म्हणाले,

‘बरं मास्तरं सांगा किती पैशाची मदत पाईजे.’

‘सावकार तुम्हीचं दया जेवडी दयायची हाय तेवडी.’

‘दहा हजार देवूका मास्तरं.’

‘बरं लय आशिर्वाद मिळेल तुम्हाला या गोरगरीबाचे सावकार.’

‘तसेच सावकारान दहा हजार घरातून आनून मास्तरांना दिले.’

‘बरं येतो मी सावकार आभार आपले.’

असं म्हणून पंजाबराव मास्तरं सावकाराच्या इंधून निघून गेले. सावकाराच्या इंधून मदत मिळवणे काही साधी बाब नव्होती. समध्या गावाला व्याजानं पैसे वाटणारा सावकार कोणाला मदत करणार हे अशक्यं होतं. पण ते पंजाबराव

मास्तरानी करुन दाखविले. कारण सावकार आपल्या पैशाच्या बळावर संपूर्ण गावाला भुजंगासारखा येळा मारुन बसला होता. त्याच्याकडं कित्येक लोकांच्या जमीनी गहान पडल्या होत्या काहींच्या तर कर्ज फेडू फेडू हयाती गेल्या होत्या. तरी सावकाराचे पैसे फिटले नव्होते. काहीनी तर सावकारालाच आपल्या जमीनी विकल्या होत्या. सावकार आपल्या पैशाच्या जोरावर हे सर्व करत होता.

पंजाबराव मास्तरानी जी मदत जमा झाली त्यामधून आवश्यकं असलेल्या वस्तूच्या पिशव्या तयार केल्या. अन् आजूबाजूच्या सर्व खेडयापाडयात जे खरोखरचं गरजवंत असे कुटूंब आहे त्यांची यादी गावातील पोलीसपाटील, सरपंच, उपसरपंच यांच्या मदतीनं तयार केली. अन् त्या जीवनावश्यकं वस्तूच्या थैल्या त्यांच्या हवाली करुन वाटप केल्या. त्या कामामध्ये पंजाबराव मास्तरला उमेशराव, त्याची पत्नी, भाऊ यांनी सुध्दा मदत केली. मास्तरांचे जो तो कौतूक करत होता. गावातील म्हाताऱ्या बुद्ध्या बुढे तर मास्तरला आशीर्वाद देत म्हणतं होते.

‘हे बापा देवा पंजाबराव मास्तरले लय आयुष्यं लाभू दे अशा कठीन समयात तो आपल्या जिवाची पर्वा न करता आमच्यासाठी, गोरगरीबासाठी ज्याच्या त्याच्या इंध जावून मदत गोळा करुन आम्हाले जीवन जगण्याचे सामान देत हाय. त्याचं भल्लं करं, त्याले कोनत्याचं गोष्टीची कमी पडू देऊ नको देवा.’

सर्वच आजूबाजूच्या गावामध्ये मास्तरचा उदो उदो चालला होता. उमेश आपल्या बायकोला म्हणला

‘पायलं चंदा एका मास्तरन आपल्या सर्व गावातील गोरगरीबाले मदत केली.

‘हो, मास्तरं हायचं देव माणूस.’

‘हो, बरोबर हाय, तुवं मास्तरं देव माणूसचं हाय, नाहीतर आपल्या गावचे सरपंच फक्तं खाच्या कामाचे.’

‘जाऊ दया मोठयानं बोमलू नका भितीलेबी कानं असल्यात. पयलेचं तं तो सरपंच तुमचा राग करते.’

‘करु दे करते तं जे सत्यं आहे तेचं बोललो मी.’

‘आता हे कोरोनाचं संकट जाऊ दे मग पायतो त्याले, मास्तरं म्हले म्हणले आज उमेशराव तुम्ही लय कामाचे हाय लय मदत झाली या कामात तुमची हे सर्वावर आलेलं

संकट याले आपण सर्वांनी मिळूनच दुर केलं पाहिजे.’
‘बराबर हाय मास्तरंच त्यात काय चुकलं.’

‘अवं मी कुठ म्हणून रायलो चुकलं म्हणून, पन गावचा सरपंच या नात्यानं त्या भळव्यानं पुर्ण वेळ थांबायले नाव्होत पायजे काय, फक्त थोडावेळ आला अन् निघून गेला. जसं काही त्याचं गावाप्रती काहीचं काम नाही फक्त मत मागाच्यावेळला येते हात फैलवतं आता या वेळें आपल्या गावातलेचं त्याची चांगली जिरोते.’

‘जाऊ दया बरं हे राजकारन आपल्या कामाचं नाही सांगून ठेवते तुम्हाले, लोकाईले कुठी ओयकलं अजून तुम्ही लोक इंकडून पन बोलतात अन् तिकडून पन बोलतात. लोकाईच्या काय आगात आलती लोक कामाले

नाही जायेत. एक दिवस जाये अन् चार दिवस घरी राहे. माहित नाही काय आपनचं आपल्या घरच्या वावरातला कापूस येचला होता मागच्या वर्षी मजूर नाही भेटले व्होते, काय भाव वाढला व्होता या मजूराचा.’

‘व्हो तुय पन बराबर हाय म्हाना.’

‘मग, बराबरच हाय, मी नेहमी सरळचं बोलते, आता हा कोरोना सर्वाईले धडा शिकवून जाते.’

‘शिकवून जाते नाही, शिकवलं लय खराब हालत हाय ज्याची त्याची चंदे, जिकडे तिकडे कहरचं कहर हाय. ना?’

• **बबलू कराळे** अवधुतनगर

जान्हवी निवास दर्यापूर, मो. 7218029838

• कु. समिक्षा जनार्दन भोसले हिने काढलेली चित्रे न-हे, पुणे मो. 8669091349

सावित्री माय

सावित्री माय ही !
प्रेरणा देणारी !
श्रेय न घेणारी !
नारी थोर !....

ज्योतिबांची कांता !
शिक्षणाची दात्री !
दिव्य अग्निहोत्री !
यज्ञकुंडी !....

खाल्ले शेण गोटे !
साहिल्या वेदना !
जागृत चेतना !
अगणित !....

सनातनी रोष !
पत्करला सारा !
शिक्षणाचा नारा !
निनादला !....

पुण्यात पहिली !
उभारली शाळा !
जमिनीचा फळा !
त्यांनी केला !....

अनाथ बालक !
दत्तक घेऊनी !

संस्कार देऊनी !
घडविले !....

पतीच्या कार्यात !
करीती मदत !
शब्दांना वदत !
क्षणोक्षणी !....

आशेचा किरण !
तुम्हीच दावला !
देवची पावला !
ज्योती रूपी !....

नाही केली तमा !
स्वतःच्या जीवाची !
प्रार्थना शिवाची !
मनोमनी !....

व्रत शिक्षणाचे !
करावे सर्वांनी !
हीच ती पर्वणी
स्त्रीशक्तीला !..:

• सौ. वैशाली जाधव शिंदे
नाशिक

गझल

तोच साजण आज वाटे वेगळा
स्पर्श त्याचा साज वाटे वेगळा

भेट होते खास त्याची नेहमी

आजचा अंदाज वाटे वेगळा

बांधले ज्या बंधनी तू आगळ्या
तो मला कोलाज वाटे वेगळा

प्रीत माझी गीत झाले जीवनी

धुंद तो आवाज वाटे वेगळा

वाद आता वाटतो मज सोहळा

भांडणाचा बाज वाटे वेगळा

• सौ.गौरी पुकनाथ शिरसाठ
मुंबई

मो. 9594078419

स्थलांतर

विश्वाच्या उत्पत्तीपासून तर
आजच्या विज्ञान युगापर्यंत
काहींच्या नशिबी स्थलांतरच
जरी जवळ पृथ्वीचा अंत !!

न थांबणारी ही स्थलांतरं
चालती फिरती धावती
इंडियामध्ये शोधताहेत ते
भारतीय असल्याची पावती !!

आदिम काळापासून आढळतात संदर्भ
मानवजातीच्या अशाच स्थलांतरांचे
नी पिढ्यांपिढ्यांना देण्यात येणाऱ्या
बेगडी अन् पोकळ आश्वासनांचे !!

युगे लोटली काळोखाची बेडी तुटली
बदललेत जगण्याचे मार्ग
मेट्रो बुलेट ट्रेनच्या जगात त्यांचा
आजही प्रसवतो रस्त्यांवरच गर्भ !!

चंद्र, मंगळास केले काबीज
जिंकल्यात दाही दिशा
अजूनही अन्न वस्त्र निवारा
हीच त्यांची भाबडी आशा !!

त्यांची पायपीट सुरूय
त्याच वळणावळणांच्या रस्त्यांवरून
डाव्या हातात आपल्या जिवंतपणाचं चित्र
नि डोक्यावर विस्थापितांच्या पिढीच्या
उद्ध्वस्त वारसदारास
उजव्या हाताने घट्ट पकडून !!
ते चालताहेत स्थलांतरितांच्या
लोंढ्याचा एक भाग बनून !
रस्त्याच्या दुतर्फी पसरलेल्या
गगनचुंबी इमारती न्याहाळत !

या पंचतारांकित शहरांमधून

सिमेंटच्या जंगलातील लोक बघताहेत त्यांच्याकडे
डोळे विस्फारून

काळजात माणुसकीचा झरा वाहणारी काही
देव माणसात असल्याचे सांगत
येताहेत मदतीस धावून !!

कोणी बाल्कनीच्या कोपऱ्यातून टिपतोय
त्यांच्या भणंग आयुष्याच्या भावमुद्रा
हातातील कॉफीचा कप सांभाळत
विदेशी ब्रँडेड मोबाईलच्या हाय रिझोल्युशनमध्ये !!

कॅमेऱ्याला झूम करून बघताहेत
त्यांच्या डोळ्यातील खोल विहिरीला
नी कुपोषणाने करपून गेलेल्या
काखेतील कोवळ्या पिलाला !!

तेंव्हाही आजही उद्याही...
शेवटी एडिट होवून फोटो सजती
त्यांचे सोशलत्व दाखवणाऱ्या
दिखाऊ कृत्रिम वालवरती....

हे सारं घडतानाही
ते शोधताहेत आपलं सजीव असणं
पदोपदी हालअपेष्टा सोसत
बदलाची स्वप्न पाहणं....

स्वतः खंगून झिजून जाऊन
तळहातावर फाटलेलं जिनं घेऊन
देशातील कंपन्यांची चाकं बनून
पृथ्वी तरलीय या हातांवरती
अभिमानाने सांगती ठासून
फिरून पुन्हा नव्याने उमलत
वर्षानुवर्षे हक्काचं घर शोधत
भारत माता की जय म्हणत.... !!

. अनिकेत जयंतराव देशमुख

(पाऊलखुणाकार

(कवी, निवेदक व लेखक)

एक संकल्प मानवतेचा! एक पणती माणुसकीची!!

(लेख)

• श्री.अनिकेत जयंतराव देशमुख

नवा दिवस, नवे वर्ष !
नवी आशा, नवा हर्ष !
नवे विचार, नवी कल्पना !
नवे पाऊल, नवी चेतना!!

वरील ओळींप्रमाणे बघता बघता दिवस आठवणींचा थवा बनून निघून जातात. आणि आयुष्यामधली अनेक वर्षे अशीच सरून जातात. सरत्या वर्षांतील अनेक कडू-गोड आठवणी व चांगले-वाईट अनुभव पाठीशी घेवून आम्ही पुन्हा नव्याने उभे असतो एका नवीन वर्षाला पून्हा नव्याने साद घालण्यासाठी .

नवीन वर्षाच्या औचित्याने प्रत्येकानेच आपल्या मनामध्ये नवीन काहीतरी संकल्प ठरवलेले असतात. काही मनोरथ निश्चित केलेले असतात. त्यांचे प्रकार आणि रुपंही व्यक्तिपरत्वे वेगवेगळे असतात. मात्र त्यांपैकी किती जणांचे संकल्प वा मनोरथ सिध्दिस वा तडीस जातात हा पण एक संशोधनाचाच विषय आहे ! पण तरीही दरवर्षी नव्या वर्षाच्या सुरवातीला प्रत्येकजण काहीना काहीतरी संकल्प मनामध्ये निश्चित करतोच ! चला तर मग या नववर्षाच्या सुरवातीला असाच एक जरा वेगळा संकल्प करूया 'मानवतेचा !' या 'एक संकल्प मानवतेचा ! एक पणती माणुसकीची !'

बोले तैसा चाले त्याची वंदावी पाऊले' हे संतवचन प्रसिद्ध आहे. या उक्तीप्रमाणेच सर्वांनीच हा संकल्प जर आपल्या मनामध्ये दृढ केला आणि आपल्या अनुकरणातुन सिध्द केला तर या भुतलावर ते सोनेरी किरण यायला फारसा वेळ लागणार नाही. कारण कुठलाही संकल्प हा केवळ मनात ठरवून त्याचा काही उपयोग होत नसतो तर त्याप्रमाणे आपले आचरण असणे गरजेचे असते. तसेच त्याला योग्य कृतींची जोड असावी लागते. तरच ते शक्य होते. अन्यथा 'पालथ्या घड्यावर पाणी' असेच म्हणावे लागेल. प्रसिद्ध साहित्यिक श्री.कमलाकर आबा देसले यांनी म्हटल्याप्रमाणे 'देवा संपू दे ना आता, मनामनातील अढी, होवो सर्व जग सुखी, हीच पाडव्याची गुढी!!

आज एकीकडे जग डिजीटल होत असताना मानसांची व मानवजातीची नाळ मात्र मातीपासुन तुटत असल्याचे वास्तव आणि विदारक चित्र स्पष्टपणे जाणवते. तंत्रज्ञानाच्या अफाट क्रांतिमुळे आज सारं जग आपल्या खिशात आलंय. रोज नवे नवे शोध लागताहेत. विज्ञानाच्या

साहाय्याने आज माणुस 'चंद्रावर' पोहोचलाय .
 एवढेच नव्हे तर तो चक्र आता 'मंगळावरती' प्लॉट
 घेण्याच्या गोष्टी करू लागलाय. पण तेंव्हाच त्याचा
 'माणुस' असल्याचा 'दाखला' मात्र दिवसागणिक
 कुठेतरी हरवत चालल्याचे लक्षात येते. आज ग्रामीण
 संस्कृतीचं प्रतीक असणारी 'भाकर' मॉलमध्ये चकाकत
 असताना दिसते. तेंव्हाच तिचं अस्तित्व जपणारी 'चूल'
 मात्र दिवसागणिक उध्वस्त होत असल्याचे भयाण चित्र
 दृष्टीस पडते. आपल्या अतिरेकी हव्यासापोटी मानवजात
 तंत्रज्ञानाच्या मदतीने आज निसर्गाशी स्पर्धा करू पाहतेय.
 एवढेच नव्हे तर ती याही पुढे जाऊन या निसर्गावरतीच मात
 करू पाहत आहे. आणि यामध्ये याच मानवजातीचे कित्येक
 बुरूज सातत्यानं ढासळत असल्याचे चित्र दिसून येत आहे.

'कृषिप्रधान देश' हे बिरूद मिरविणारूया
 आपल्या देशामध्ये दिवसागणिक होणारूया वाढत्या
 शेतकरी आत्महत्या, भूकबळी, कुपोषण, वाढती गरिबी
 व बेरोजगारी, जगणं कठीण करणारं वाढतं प्रदुषण,
 बेकायदेशीररित्या होत असलेली अमाप वृक्षतोड ,
 जंगलांचा विनाश, गैर पद्धतीने होत असलेले खनिज संपत्तीचे व नैसर्गिक साधन संपत्तीचे उत्खनन, देशाला आतून
 पोखरून टाकत असलेला वाढता भ्रष्टाचार, संपूर्ण जगाला
 भेडसावत असलेला अतिरेकी आतंकवाद व दहशतवाद ही
 सर्व याचीच उदाहरणे आहेत. आणि याचबरोबर ग्रामीण
 संस्कृतीची दिवसेंदिवस उध्वस्त होत चाललेली चौकट,
 यांपासुन ते थेट वाढत्या वृद्धाश्रमांपर्यंत..! आणि ही वरील
 यादी वाढत जाणारी आहे.

निश्चितच आपल्या महान भारतीय संस्कृतीत
 या गोष्टींना कदापी स्थान नाही. पण त्याच आज खूप
 मोठ्या झपाट्याने वाढत आहेत. हे सर्व पाहून मन सुन्न
 करणारा विचार मनात डोकावतो. व सतत मन कसल्यातरी
 गडद अंधारामध्ये भटकतांना एखाद्या प्रकाशकिरनाच्या वा
 काजव्याच्या शोधात असल्याचे जाणवते.

कुणीतरी म्हटलंयच की, 'प्रत्येकाच्याच हृदयात तेलवात
 जडलेली एक पणती असते, फक्त कुणीतरी येवुन
 ती प्रज्वलीत करावी लागते एवढेच!' आज समाजाला

गरज आहे ती 'प्रत्येकाने स्वतःच्या हृदयात असलेल्या
 त्या पणतीला स्वयंप्रेरणेने स्वतःच प्रज्वलीत करण्याची.
 कारण हा 'मानवतेचा दिवा' जर आज प्रत्येकाच्या हृदयात
 तेवायला सुरूवात झाली तर मग नवीन वर्षाच्या स्वागताला
 वा दिवाळीला दुसऱ्या कुठल्याच दिव्यांची गरज पडणार
 नाही हे निश्चित आहे. यामुळे सगळीकडे लख्ख उजाडलेलं
 असेल. दुर्गुणांचा अंधार नाहीसा झालेला असेल. आणि
 याचप्रमाणे प्रत्येकाने 'मानवतेचा संकल्प' मनामध्ये पक्का
 करून त्यानुसार सर्व 'माणसांशी माणसापरी वागण्यास जर
 सुरूवात केली' तर तो सुदिन दुर नाही. ज्याची सर्वांनाच
 प्रतीक्षा आहे....!

'उबंटू' नावाच्या मराठी चित्रपटामध्ये ही भावना
 हा मानवतेचा विचार एका गीताच्या कवितेच्या माध्यमातून
 खुप समर्पकपणे मांडलेला आहे. 'हीच आमची प्रार्थना,
 अन हेच आमचे मागणे, माणसाने माणसाशी, माणसासम
 वागणे...!' आणि तसेही कुणीतरीम्हटले आहेच की, 'नूतन
 संवत्सराचा हा ज्ञानदीप आपल्या मनातील अविचारांचा नाश
 करून उजेडातील सुविचारांचा मळा फुलवील. मनातील
 वाईट भावना व अहंकार जाळील. आपल्या मनाच्या
 गार्भायात पावित्र्य अन् मांगल्यासाठी सतत तेवत राहील.
 शरीर म्हणजे पणती व त्यातील हृदय म्हणजे प्राणज्योत....!
 अंधार कितीही असला तरी त्यावर मात करणारा हा
 दीप....!' आणि हा दीप हा दिवा प्रत्येकाच्या मनात सतत
 तेवायला हवा!

चला तर मग करूयात हा एक छोटासा प्रयत्न 'एक पणती
 माणुसकीची! एक संकल्प मानवतेचा!!'

शेवटी मला माझ्याच एका कवितेच्या ओळी आठवतात
 की,

माणसाप्रमाणे वागताना
 माणुसकीला विसरू नये !
 दुसऱ्याने टाकलेल्या चटईवर
 आपण हातपाय पसरू नये !!.

• श्री. अनिकेत जयंतराव देशमुख

गोपालखेड, पो. गांधीग्राम, अकोला मो. 9689634332

खरी मैत्रीण

(बालकथा)

• कु. तनिष्का संजय डांगे

एक पायल नावाची हुशार, गुणी व प्रेमळ मुलगी होती. तिच्या बाबांची कार्यालयीन बदली पुसद शहरात झाल्यामुळे ते पुसदला रहायला आले. शहर नवीन असल्याने तिचे इथे कोणीही ओळखीचे नव्हते. तिच्या बाबांनी तिचे नाव नवीन शाळेत टाकले.

पायल नवीन शाळेत गेली. तिचा आज शाळेतील पहिला दिवस होता. तिला सर्वांशी बोलावे वाटले, सर्वांशी मैत्री करावी वाटली. तिच्या मनमिळाऊ व प्रेमळ स्वभावाने तिने चटकन सर्वांशी मैत्री केली. तिच्याच वर्गात एक रुबी नावाची मुलगी होती. ती स्वभावाने फार रागीट होती. छोट्या-छोट्या गोष्टींचा राग धरायची. जास्त कोणाशी बोलायची नाही. नेहमी एकटी एकटी राहायची. तिच्याशी कोणीही नीट बोलत नव्हते, तिला सर्वजण चिडवायचे. त्यामुळे ती रागीट बनली होती. तिला पाहून पायलच्या मनात आले की आपण रुबीशी मैत्री करून तिच्यात सुधारणा करावी. 'रुबी तू माझ्याशी मैत्री करशील का गं?' पायलने रुबीला विचारले.

रुबीला पायलच्या या अकस्मात प्रश्नाने धक्काच बसला. परंतु तिने पायलला 'हो' म्हटले. खरे तर तिलाही पायलशी मैत्री करायची होती.

पायलच्या वर्गात रेवा नावाची एक हुशार व खूप श्रीमंत मुलगी होती. तिच्या श्रीमंतीमुळे तिला खूप मैत्रीणी होत्या. सतत मैत्रीणींचा तिच्याभोवती गोळका असायचा. तिला या गोष्टीचे खूप गर्व होते. थोड्याच दिवसांत सर्व मुली रेवाला सोडून पायलभोवती रमू लागल्या. ते पाहून रेवाने पायलशी मैत्री करून सर्वासमोर चांगले बनावचे ठरवले. हळूहळू पायलच्या बाबतीत गैरसमज पसरवू लागली व त्याचा आळ ती रुबीवर टाकू लागली.

एकदा पायलने विचार केला की, खरे काय आहे ते तपासून पाहिले पाहिजे. आपली खरी मैत्रीण कोण आहे ते ओळखले पाहिजे. दुसऱ्या दिवशी ती रुबी

आणि रेवाला आपल्यासोबत बगिच्यात घेऊन गेली.
पायल त्यांना म्हणाली,

‘मैत्रिणींनो मी एका खूप मोठ्या संकटात पडली
आहे. तुम्ही मला मदत कराल का?’

तेव्हा रेवा ताबडतोब उत्तरली, ‘हे बघ पायल, तुझ्या
कोणत्याही संकटात मला पडून मला मदत करायची
नाही. मला तुझ्यापेक्षा चांगल्या मैत्रिणी आहेत ज्या
कधीच संकटात पडत नाहीत. मला तुझ्या समस्या
सोडवायला मुळीच वेळ नाही.’

‘अगं! असं कसं म्हणतेस? आपण पायलची मदत
केलीच पाहिजे. ती आपली मैत्रीण आहे ना! मग
तिला असे संकटात एकटे कसे सोडता येईल?’

पायल त्या दोघांची परीक्षा घेत आहे हे
त्यांना माहीत नव्हते. या परीक्षेतून पायलला तिची
खरी मैत्रीण कोण आहे हे कळले होते. पायलने
त्यांना सांगितले की मी तुमची परीक्षा घेत होती.
‘माफ करा मैत्रिणींनो! खरे तर मी तुमची परीक्षा
घेत होती. मला माझी खरी मैत्रीण कोण आहे हे
ओळखायचे होते. रुबीच माझी खरी मैत्रीण आहे
ह्याची मला खात्री पटली.’

त्यादिवशी पासून रुबी व पायल सोबत राहू
लागल्या. पायलच्या मदतीने रुबीच्या स्वभावात खूप
फरक पडला. ती आता सर्वांशी प्रेमाने वागू लागली.
तिच्याशी सर्वांनी मैत्री केली. आता तिला कोणीही
चिडवत नव्हते.

तात्पर्य: खरे मित्र वेळीच ओळखा. सगळ्यांशी
प्रेमाने, समजूतदारीने वागा व संकटात सापडलेल्या
मित्र, मैत्रिणींची मदत करा.

• कृ. तनिष्का संजय डांगे

वर्ग 8 वा, जेट किड्स इंटरनॅशनल स्कूल, पुसद

मो. 8421875487

बायको मोडते बोटं...

काम नाही धंदा नाही,

नाही पैसा अडका...

भूक मात्र रोज लागते,

झेला कोरोना चटका...

घरी बसून दमलो राज्या,

बायको देईना भाव...

एकच वेळेस खायला देते,

दुसऱ्यांदा काव काव...

कमाई चालली आटत,

अन् वाढतं आहे पोट...

चड्डी बनियानवर पाहून,

बायको मोडते बोटं...

कोरोनाच्या आधी पोटे,

लावायचे लाडी गोडी...

कोड्डा झाला खिसा तर,

नाक तोंड मोडी...

कोरोनाची भीती नाही,

गरीब भुकेले भेते...

घरात बसा रे म्हणणारे,

मटणाची मजा घेते...

सरकार करते काळजी,

सांगा मेले का नेते...

कोरोनाच्या नावाखाली,

डाळ यांची शिजते...

• सुनील पाढोळे

नागपूर

शिक्षा

(कथा)

• सौ. निशा संजय डांगे

प्रताप आणि विभा यांच्या विवाहाचे सर्व सोपस्कार योग्य रितीने पार पडले. फार मोजक्या आसांच्या उपस्थित सर्व कार्य विधिवत करण्यात आले होते. प्रताप आणि विभा यांच्या मंगलमय सहजीवनाची सुरुवात करण्यासाठी प्रतापच्या आई वत्सलाताई यांनी सत्यनारायणाची तयारी सुरू केली होती. घरात अजूनही पाहुणे मंडळी होती. सत्यनारायण पूजेच्या सर्व विधी आटोपून आरती करण्यासाठी वत्सलाताई यांनी सुयशला आवाज दिला. सुयश पूजेला सुरुवात झाली तेव्हापासून एकटाच चेंडू खेळत होता. भिंतीवर चेंडू मारल्याच्या

आवाजाने दिक्षित महाराजांना मध्येच व्यत्यय येत होता. परंतु लहान मुलगा आहे म्हणून त्यांनी त्याकडे दुर्लक्ष केले होते. वत्सलाताई मध्ये दोन-तीन वेळा जाऊन सुयशला समजावून परत आल्या. सुयश मात्र आपल्याच तंद्रीत होता.

निदान आरतीला तरी आत यावे म्हणून वत्सलाताई सुयशला आत घेऊन येत होत्या. सुयशने येण्यास नकार दिला व जोरजोरात ओरडू लागला, 'मला नकोय नवी आई, मला माझीच आई हवीय.'

हा गोंधळ ऐकून घरातील सर्वचजण बाहेर आले. वत्सलाताई सुयशला शांत करण्याचा प्रयत्न करू लागल्यात. परंतु सर्वच व्यर्थ.... सुयश काही केल्या ऐकेना. शेवटी प्रताप सुयशकडे धावत निघाला, विभाची ओढणी प्रतापच्या उपरण्याला बांधलेली होती तीही त्याच्याबरोबर खेचल्या गेली. हे लक्षात येताच प्रतापने खांद्यावरील उपरणे काढून फेकले. विभा केव्हा मागे पडली कुणाच्या लक्षातही आले नाही.

प्रताप सुयशजवळ आला. सुयशची अवस्था पाहून त्याचे मन भरून आले. नकळत डोळ्यात पाणी आले. सुयशने प्रतापला मिठीत घेण्यासाठी हात समोर केले. परंतु प्रतापच्या डोळ्यातील ज्वाला पाहून तो जागीच खिळला. सुयशचे शब्द त्याच्या हृदयाला चिरून गेले.

'हात लावू नका मला, तुमचे हात घाणेरडे आहेत.

तुम्हीच मारलं माझ्या आईला. तुम्ही माझ्या आईला देवाकडे पाठवले. तुम्ही तुम्ही गोष्टीतल्या राक्षसासारखे दुष्ट आहात.'

सुयशच्या बोलण्याने सर्वजण हादरून गेले होते. सीमाला जाऊन आज वर्ष झाले होते. इतक्या दिवसानंतर सुयश आज पहिल्यांदा बोलला तेही इतके कटू वचन. कुणालाही त्याच्या बोलण्याचा काहीच अर्थबोध होत नव्हता. हा धक्का इतका जबरदस्त होता की सर्वांची डोकी सुन्न झाली होती. 'तुम्ही मारलं माझ्या आईला.....' या वाक्याचा काय अर्थ असावा. जो तो आपले तर्कवितर्क काढू लागला. सर्वांच्या मनात संशयाची किडे वळवळू लागली.

प्रतापला सर्वांच्या नजरा असह्य होऊ लागल्या. प्रत्येकाच्या नजरेत तो स्वतःला गुन्हेगार म्हणून पाहू लागला. तो चिकार शब्द न बोलता पायच्या चढून सरळ सीमाच्या खोलीत गेला. खोलीचे दार उघडतांना त्याच्या हाताला कापरे सुटले. आत पाय टाकताना पाय जड झाल्याचे त्याला जाणवले. समोरच्या भिंतीवर सीमाचा फोटो लावलेला होता. त्यावर एक कागदी फुलांचा हार घातलेला होता.

सीमाच्या फोटोसमोर कित्येक दिवसांनी त्याने दिवा लावला. त्याने हात जोडून क्षणभर डोळे मिटून घेतले. नंतर तो खिडकीकडे गेला. खिडकीवरचा परदा बाजूला सारून शून्यस्थ नजरेतून तो बाहेर बघू लागला.

भूतकाळ एखाद्या चलचित्रपटाप्रमाणे त्याच्या डोळ्यासमोरून चालू लागला. सीमा आणि प्रताप यांच्या लग्नाला सात वर्षे पूर्ण झाली होती. आज त्यांच्या लग्नाचा सातवा वाढदिवस होता. वाढदिवस साजरा करावा की नाही हा प्रश्न प्रतापच्या मनात येत होता. एकीकडे त्याला वाटले की सीमाला सरप्राईज देऊन लग्नाचा वाढदिवस साजरा करावा आणि आपल्या सहजीवनाची पुन्हा एकदा नव्याने सुरुवात करावी. त्यांचा संसार सुखाचा केव्हाच झाला नाही परंतु सुयशसाठी दोघे अजूनही एकत्र होते. दोघांचीही मने फार विटली होती संसारातून. खरे तर मनांची फारकत

केव्हाच झाली होती. कधी कधी विकोपाला जातील एवढी भांडणे दोघात व्हायची. छोट्यासा सुयश हे सर्व पाहत होता. त्याच्या बालमनावर त्याचे विपरीत परिणाम व्हायचे. भांडण झाले की प्रताप रात्रभर एखाद्या बियरबार मध्ये पडून राहायचा. तो कुठे आहे ह्याचा थांगपत्ताही तो कुणालाही लागू द्यायचा नाही. रागाच्या भरात तो सीमाचा फोनही उचलेला. ह्यातून सीमाच्या डोक्यात संशयाचे भूत घुसले. ती प्रतापला मांडीवर घेऊन रात्रभर रडत बसायची. आईला सतत रडताना पाहून सुयशच्या मनात बाबांबद्दल राग निर्माण झाला. त्याला वाटायचे की बाबाच आपल्या आईला नेहमी रडवतात. तो इतक्यात प्रतापशी नीट वागत नव्हता की बोलत नव्हता. प्रताप त्याला खुश करण्यासाठी वेगवेगळ्या युक्त्या लढवायचा.

दारूच्या व्यसनामुळे प्रतापची नोकरीही गेली. संसाराचा रहाटगाडा पुढे नेण्यासाठी सीमा एका इंग्रजी माध्यमाच्या शाळेत नोकरी करू लागली. तिच्या तुटपुंज्या मिळकतीतून कसेबसे घर चालत होते. त्यात वात्सलाताईचे आजारपण. सुयशच्या शाळेची फी सर्व बजट लावतांना सीमाच्या नाकी नऊ यायचे. प्रताप दिवसाही दारूच्या नशेत धुंद राहू लागला. घरातील कोणतीही जबाबदारी तो पूर्ण करत नसे. एकटीने सर्व कामे करता करता सीमाची फजिती होऊ लागली. सीमाची धावपळ पाहून वत्सलाताईंनी प्रतापला खूप वेळा समजावून सांगितले. सीमाचा मोठा भाऊ राजेश देखील दोन, तीन वेळा येऊन गेला. परंतु प्रतापवर कोणाच्याही बोलण्याचा काहीच परिणाम झाला नाही.

एक दिवस सीमा शाळेतून घरी लवकर परत आली. घरात प्रताप एकटाच होता. वत्सलताई भजनाला गेलेल्या होत्या व सुयश शाळेत गेलेला होता. भर दुपारी प्रताप वरच्या खोलीत दारू पिऊन पडलेला होता. सीमा दारातूनच रागाने ओरडली.

'प्रताप SS.....प्रताप SS.....'

सीमाचा आवाज ऐकून प्रताप स्वतःला सावरत खोलीच्या दाराजवळ आला. दाराच्या चौकटीला टेकून तो उभा

राहिला.

पायऱ्या चढून वर जातांना ती प्रतापला जाब विचारू लागली.

‘प्रताप, काल माझ्या पर्समध्ये मी दोन हजार रुपये ठेवले होते. सुयशच्या शाळेची फी भरण्यासाठी कुठे आहेत ते पैसे?’

सीमा पायऱ्या चढून वर आली आली प्रतापकडे रोखून पाहत तिने पुन्हा तोच प्रश्न विचारला,

‘प्रताप कुठे आहेत पैसे?’

मला माहित नाही. प्रतापने तिच्याकडे न पाहताच उत्तर दिले. त्याच्या बोलण्यातील खोटेपणा सीमाच्या लक्षात आला. तिने त्याला ओढून आपल्या समक्ष उभे केले.

‘प्रताप आज पहिल्यांदा घरातील पैसे चोरीला गेलेत. खोलीत आपल्याशिवाय कोणीच येत नाही. मी खर्च केले नाहीत तर मग पैसे गेले कुठे? काल रात्रीच मी पैसे पर्समध्ये ठेवले होते. शाळेत जातांना विसरू नये म्हणून. महिन्याचा पगार केव्हाच संपला त्यामुळे मी कुलकर्णी मॅडमकडून उधार घेतलेत पैसे सुयशच्या शाळेची फी भरायला. आज शाळेत जाऊन पर्समध्ये बघते तर..... पर्समध्ये पैसेच नाहीत.’

‘मला का जाब विचारतेस? मला काय माहित?’ प्रतापने तिलाच उलटजाब विचारला,

‘मग कोणाला विचारू?’ ‘प्रताप काय झालं तुला हे काय करतोयस तू? अरे! सुयशचा तर विचार कर. प्रताप अजूनही वेळ गेलेली नाही सावर स्वतःला.’

सीमाने त्याचे दोन्ही हात हातात पकडले आणि त्याला विनवले.

‘प्रताप प्लिज, खरं काय ते सांग, कुठे आहेत पैसे? अरे फी भरायची आहे.’

प्रतापने तिचे हात झिडकारले व तो बाजूला सरकला.

प्रतापची उडवाउडवीची उत्तरे ऐकून सीमाचा पारा चढला.

‘थांब मी राजेश दादालाच फोन करते नि बोलवून घेते.

मग तोच तुला जाब विचारेल.’ सीमा खाली हॉलमध्ये ठेवलेल्या लँडलाईन फोनकडे जाण्यासाठी वळली.

‘हेही सांगून ठेवतेय की यावेळी मी राजेशदादांसोबत मुंबईला जाईल कायमची तेही सुयशला घेऊन. पुन्हा कधीही येणार नाही आणि तुला सुयशला सुद्धा भेटू देणार नाही.’

‘तुला वाटेल तिथे जा पण सुयशला कुठेही न्यायचे नाही.’

‘नेणारच एका चोर बापासोबत त्याला मी ठेवू शकत नाही.’

सीमा प्रतापकडे पाहत पाहत उलट्या दिशेने चालू लागली. तिचा पाय घसरला आणि ती.... पायऱ्यांवरून खाली पडताना तिने प्रतापचा हात पकडला. शेवटी प्रतापचा हातही तिच्या हातातून सुटला. हॉलमध्ये रक्ताच्या थारोळ्यात पडलेल्या सीमाला पाहून प्रतापची सर्व झिंग उतरली होती.

सुयश केव्हाच शाळेतून घरी आला होता. पाठीवरचे दप्तर हातात लटकते ठेवून तो हा सर्व प्रकार पाहत होता.

‘आई S... आई SS..... आई SSS...’

म्हणून तो आईकडे धावत आला. परंतु आईचा चेहरा रक्ताने माखलेला पाहून तो घाबरून गेला.

त्यादिवसापासून तो कोणाशीही काहीही बोलायचा नाही. अगदी प्रतापशी सुद्धा नाही. इतक्या दिवसानंतर सुयश आज पहिल्यांदा बोलला तेही आपल्या बापावर आरोप लावून. इतका मोठा आरोप चक्र आपल्या जन्मदात्यावर लावण्याइतपत सुयशला खरच परिस्थितीचे गांभीर्य कळत होते का? एक ना अनेक प्रश्न प्रताप स्वतःला विचारू लागला. सुयशने त्यादिवशी नेमके काय पाहिले ते माहित नाही परंतु जे पाहिले त्यावरून त्याने त्याचे तर्क लावलेले होते. त्याच्या बालमनावर इतका खोल परिणाम झालेला आज सर्वांना पहिल्यांदा दिसला. सर्वांना वाटले की आईच्या जाण्यामुळे तो अबोल

झालाय. मी सीमाला मारले नव्हते, परंतु वाचवले सुद्धा नव्हते. ही सल माझ्या मनाला कायमस्वरूपी बोचत राहणार होती. त्यादिवशी सीमाचा निसटता हात मी घट्ट पकडला असता तर आज कदाचित ती जिवंत असती. कदाचित मी त्यादिवशी दारू प्यालो नसतो तर..... कदाचित मी ती चोरी केली नसती तर..... दारूसाठी सीमाच्या पर्समधून मी पैसे काढले होते. बारचा मालक मागचे बिल चुकते केल्याशिवाय दारू देणार नाही असे स्पष्टपणे सांगितले होते. सीमाच्या अनपेक्षित जाण्याने दारू पुरती सुटली होती पण काय उपयोग ? सीमा कधीही परत येणार नाही. आज मी पुन्हा नोकरी करू लागलो. जबाबदाऱ्या नीट सांभाळू लागलोय. पश्चातापचा दाहग्नीत मी दिवसरात्र होरपळतोय.

‘मला क्षमा कर सीमा..... मला क्षमा कर. मी तुला वाचवले नाही ही बोचरी सल मला प्रत्येक क्षणी छळत असते. प्रत्येक क्षणाला मी तुझी क्षमा मागतो, मला क्षमा कर सीमा.’ खिडकीचा परदा हातात ओढत तो खाली कोसळला. त्याचा आवाज ऐकून सर्वजण वरच्या खोलीत धावत आले. सर्वांनी त्याची समजूत घातली. आज पहिल्यांदा सत्य बाहेर आले होते.

सर्वांनी या प्रसंगाला एक अपघात म्हणून सोडले होते. राजेशच्या पत्नीने सुयशला न्यायला नकार दिला होता. सुयशचा सांभाळ व्हावा म्हणून राजेशने खरे तर पोलीस चौकशी केली नव्हती. राजेशच्या नजरेत मात्र मी फार पूर्वीपासूनच खुनी होतो.

सुयशचा सांभाळ नीट व्हावा म्हणून मामांनी त्यांच्या मुलीशी दुसरे लग्न करण्याचे सुचवले होते. विभाही वयाने तिशीची झाली होती परंतु तिचा योग काही जुळून आला नव्हता. आईच्यानेही आता घरातले काम होत नव्हते. तेव्हा सुयशसाठी केलेली ही एक प्रकारची तडजोड होती.

दुसऱ्या दिवशी सकाळी राजेशदादा आले होते. त्यांना हा सर्व प्रकार कळला होता. त्यांना भेटायला प्रताप हॉलमध्ये आला. राजेशने थेट विषयाला हात घातला.

‘प्रताप खरे काय नि खोटे काय ते मला माहिती नाही. त्याची चौकशी केल्याने माझी बहिण परत येणार नाही.’ ‘दादा.... मी खरंच....’ प्रतापचे बोलणे मध्येच तोडत राजेश पुढे बोलू लागला.

‘प्रताप मला नकोय कोणतेच स्पष्टीकरण. खरे तर या प्रकरणात मी स्वतःलाही दोषी समजतो. मी वेळीच सीमाला माहेरी घेऊन गेलो असतो तर कदाचित... आज सीमा जिवंत असती. मी वेळीच लक्ष घातले असते तर मार्ग निघाला असता. ही सल माझ्या मनात कायम बोचत राहणार आहे. तू जितका दोषी आहेस तितकाच मी देखील आहे. मी तिची शेवटची इच्छा पूर्ण करायला आलोय.’

‘शेवटची इच्छा.....’ प्रताप आश्चर्यचकित होऊन राजेशकडे पाहू लागला.

‘होय! मी सुयशला कायमचे न्यायला आलोय. नीताला मी सर्व सांगितले तिलाही तिच्या वागण्याचा पश्चाताप आहे. ती सुयशला स्वतःच्या मुलाचे प्रेम देऊन सांभाळण्यास तयार आहे. आमच्या बिट्टूसोबत सुयशचे मन रमेल. मी नेतोय त्याला. त्यानेच मला फोन केला आहे. तो त्याच्या आजीसह काल माझ्याशी बोलला.’

हे सर्व ऐकून प्रतापचे सर्व आभाळच फाटले होते. म्हणजे आई सुद्धा मला..... त्याने विभाकडे पाहिले. एका नजरेतून त्याने विभाच्या डोळ्यातील सर्व भाव ओळखले. एकूण सर्वच स्पष्ट होतं. कोर्टातल्या शिक्षेपेक्षाही खूप मोठी शिक्षा त्याला मिळाली होती.

सुयश कायमचा निघून गेला. वीस वर्षांत कधीही परत फिरकला नाही. वत्सलाताई हा धक्का पचवू शकल्या नाहीत. तीव्र हृदय झटक्यात त्या गेल्या. विभा आजही वेगळ्या खोलीत झोपते. प्रताप मात्र सीमाच्या खोलीत दररोज तासनतास बसून तिची क्षमा मागतो.

. सौ. निशा संजय डांगे

पुसद, यवतमाळ, मो. 8421875487

ऑनलाईन शिक्षण

मास्तर,
शाळा कधी सुरू होईल.. ???
नेहमी वर्गात पहिला येणारा
रम्या दबकत्या आवाजात बोलला..
अरे,
रम्या इकडे ये,
आता शाळा मोबाईलवर भरणार,
ये...तुला ऑनलाईन शाळा समजावून सांगतो,
हे उद्गार कानी पडताच,
कुतूहलाने रम्या मास्तर पाशी गेला,
हे बघ रम्या,
शाळेतून एक लिंक दिली जाईल,
मोबाईल वर ती आलेली लिंक उघडायची,
अन त्यातला एकेक व्हिडिओ पाहून शिकायचं..
मास्तर सगळं प्रॅक्टिकली सांगू लागला,
फाटलेल्या पॅन्टवरचा रप्फु लपवणारा रम्या,
सगळं शांतपणे ऐकून म्हणाला,
मास्तर..
ऑफलाईन घाम गाळणारे आम्ही,
आमच्याकडे
लाईट नाही,
भाकर नाही,
काम नाही,
मोबाईल कुठून येणार.. ???
हे शिक्षण आहे की,
गरिबांची केलेली ऑनलाईन चेष्टा..
मास्तर,
खरं सांगतो,
आता तुमच्या डिजिटल इंडियात,
शिकण्याची आमची ऐपत नाही...
एवढं बोलून पाणावलेल्या डोळ्यांनी,
रम्या जायला निघाला,
त्याच्या जाणाऱ्या पाठमोऱ्या आकृतीकडे,
एकटक बघून,
मास्तरला..
त्याच्या दुंगणावरचं ठिगळ,
डिजिटल इंडियाच्या नकाशावाणी चमकत असल्याचं जाणवलं.. !!

· महेश वसंत कोंबे पाटील

यवतमाळ,

मो. ८७९३६६७९३३

मनोमनी

मन किती नाजूक
फुलांचे मृदूगंध जसे,
मन किती हळवे
फुलांचे कोंब जसे,
थेंबभर प्रेम पाण्याने
तरारून येते कसे,
मन किती खोलवर
स्वप्ननिल मूळ जसे,
मन पसरते जीवनी
डोह खोलात जसे,
मन घट्ट किती तरी
दगडात उमले फूल जसे,
मन विरळ किती
फांद्यातूनी पसरले जसे,
मन प्रेम रुजते हृदयात
प्रीतीगंध दरवळे कसे,
मनदव पान मोती
चमचमके आशेने जसे,
मन पवन संगे डुलते
सुख दुःख झुला जसे,
मन उन्हाणे काळवंडते
पावसाने मोहरते जसे,
मन हसते अन रडते
कर्माने जीवनभर कसे कसे...

· देविदास खडताळे

मो. 9370212018

आठव

तू निघून गेल्यानंतर,
तू कुठे आहेस.
तू कशी आहेस..
तू काय करतेस..

मी असे काहीच
अंध समाजामुळे
विचारणार नाही.... !

न बोलताच,
न सांगताच,
तू दूर गेलीस... !

पण तुझे पाणावलेले
डोळे, अंग अंग,
सारं काही सांगून गेलेत... !

तू हृदयी लपविलेले,
प्रेम सुखदुःखांचे उमाळे..
आजही ध्यानीमनी..
कर्कश धुमाकूळ घालतात !

• देविदास खडताळे

मो. 9370212018

चालले हे आयुष्य बरे आहे की खरे आहे
तुझ्या रम्य आठवणींचे वाहते झरे आहे ॥
न भेटणे न बोलणे अन् अनोळखी हे वागणे
मना वाटे शंका दाटे नजरांचे तुजवर पहारे आहे ॥
स्तब्ध बागा चंद्र जागा श्वास चांदण्यांचे कोंडलेले
उदास मनी उधाण आठवांचे डोळे तुज शोधणारे आहे ॥
वाट पाहणाऱ्या हिरव्या हिरव्यागार टेकड्या दूर
वाट पाहणारी शिळा अन् नरम वाळूचे किनारे आहे ॥
नको हवे ते घडले ? काय कुठे बिघडले सखे
पाकळ्या गळणाऱ्या गुलाबाचे काटेही जपणार आहे ॥
ते क्षण आनंदाचे त्या जादुई धुंद सहवासांचे
सांजसयी आज मावळतीला अगम्य अनिमा तूच आहे ॥
दिवस दिव्य भेटांचे सुगंधी निशीगंधी अमर मिठीचे
आयुष्य जगाची बंधने झुगारणारे क्षण मी पुजणार आहे ॥

अगम्य अनिमा

• विवेक द. जोशी

औरंगाबाद मो. 9850433178

पगार

(लघुकथा)

• रामभाऊ र. वाघ

जानेवारी

दोन हजार दहा मधील ही गोष्ट आहे.

एके दिवशी....

माझे सात नंबरचे सासरे माझ्या घरी आले.

प्राथमिक स्वागताचे चहापाणी झाल्यावर मी हालहवाल विचारताक्षणी भडकून म्हणाले....

‘मुलांना काही शिकवू नये. तो धाकटा....’

‘रांडेचा घरी एक रुपया सुध्दा देत नाही.’

त्यांचा धाकटा मुलगा आय.टी.आय. होऊन

औरंगाबादला बजाज कंपनीत एंप्रॅन्टीसशिप करत होता. विद्यावेतन मिळत होते तीन हजार पाचशे फक्त.

त्यांचा आत्मक्लेश ओसरल्यावर....

मी शांतपणे म्हणालो....

‘आण्णा तुम्ही खोटे बोलता.’

चिडून देवाच्या आणा भाका घेत त्यांचा त्रागा सुरुच....

‘रांडेचा एक छदाम देत नाही हो!’

मी म्हटले....

तो एक रुपया सुध्दा जवळ ठेवत नाही हो.

‘असे कसे म्हणता तुम्ही?’ म्हणून माझ्यावरच भडकले,

मी शांतपणे म्हणालो आण्णा मी काय सांगतो ते ऐका आता, तो तुमच्याकडे होता तेंव्हा....

सकाळी उठल्यावर दात घासत होता, सकाळचा चहा, नाश्ता, दोनवेळचे जेवण, डोक्याला तेल, आंघोळीला कपडे धुवायला साबण, आजारी पडल्यावर औषध पाण्याचा खर्च कोण करत होते? तुम्हीच ना?

‘हो तर!’

मग आता....

औरंगाबादला या सर्व गोष्टी तो करत नाही का? त्यासाठी त्याला पैसा लागत नाही का?

त्या खर्चाचे तुम्ही त्याला किती पैसे देता ?
काहीच नाही ना ? मग पुर्वी त्याच्यावर तुम्ही जो
खर्च करत होते. तो तुमचा पैसा आता वाचत नाही
का ?
म्हणूनच मी म्हणतो, तो सर्वच पैसे तुम्हाला देतो.
कारण तुमचा तो पैसा वाचतो आहे.
आता सांगा हे खर आहे ना ?
आण्णा माझ्या तोंडाकडे पहात राहिले.

आण्णा, मुलांना समजून घ्या. सामान्य
माणसांच्या मुलांच्या जाणिवा असामान्य असतात.
नाहीतर....
एके दिवशी मुलगा मनाने आणि व्यवहारानेही
खरंच दूर जाईल.

नशिब माझे !....
हे मी त्यांना समजावून सांगू शकलो. त्याचे
कारणही सांगतो....
(फेब्रुवारी १९८० ते जून १९८० या सहा
महिन्यातले स्मरण)

मी नुकताच नोकरीस लागलो होतो.
वयाच्या १९ व्या वर्षी केंद्र सरकारचा कर्मचारी
झालो होतो.

योगायोगाने औरंगाबादलाच पहिली
नियुक्ती झाली होती.

पगार होता दरमहा तीनशे त्रेसष्ट फक्त.
आईवडिलांनी खाल्लेल्या खस्तांची
आठवण ठेवून दरमहा घरी आल्यावर
शंभर रुपये वडिलांच्या हातावर ठेऊन नमस्कार
करायचो आणि....
दोन दिवसात दोनशे शिव्यांचा आशिर्वाद
मिळायचा....

सहा महिन्यात धुळे कार्यालयात जागा
रिक्त झाली आणि माझी माझ्या विनंती अर्जानुसार
धुळ्याला बदली झाली.

त्यानंतर काही दिवसांनी --
एके दिवशी....
नुकताच मोठा भाऊ बॅकेच्या प्रोबेशनरी
ऑफिसरची परीक्षा (योगायोगाने औरंगाबादच
परीक्षा केंद्र होते) देऊन आला होता. दुपारी
जेवता जेवता वडिलांना झालेल्या खर्चाचा हिशोब
सांगून म्हणाला.

‘मला दोनच दिवसात एवढा खर्च
लागला. आणि हा तीनशे त्रेसष्ट रुपये पगारातून
घरी शंभर रुपये कसा देत होता ? मी याच्या जागी
असतो तर काहीच दिले नसते. कारण औरंगाबाद
पर्यटन क्षेत्र असल्यामुळे तिथे महागाई जास्त
आहे.’

अर्धे जेवण झाले होते....
आईने ममतेने आणि उत्सुकतेने मला
विचारले---

‘कसे काय देत होतास रे तु शंभर रुपये ? आणि
मुकाट्याने यांच्या शिव्या ऐकून घेत होतास....’

मी म्हणालो....
आई तुम्ही दोघांनी केलेले काबाडकष्ट रोज
डोळ्यांपुढे दिसायचे, आता आपण कमावते
झालोय. तर घरी आपला हातभार लागलाच
पाहिजे. म्हणून....

एकवेळ दाढ्या-मुरमुरे किंवा फुटाणे
खाऊन पोटभर पाणी पित होतो आणि उरवलेले
शंभर रुपये घरी देत होतो.

मी बोलताच आणि आईने ऐकताच
खळकन दोघांचे अश्रू आपआपल्या ताटातल्या
भाकरीवर पडले. पुढचा घास आम्हा दोघांना
घेताच आला नाही.....

• रामभाऊ र. वाघ

धुळे, मो. 7507470261

स्पर्धा

स्पर्धा

सुरु होतेच....

कुणाचीही कुणाशीही

कळायला लागल्यापासून

तो कसा शहाणा आहे/ती कशी शहाणी आहे

तू तर वेडाच आहे/तू तर वेडीच आहे

हे चिमुकल बाळसं धरुन....

स्पर्धा

कुणीही कुणासारखे, कुणाएवढे

होऊच शकत नाही हे

साधं, सरळ, सोपं आणि

त्रिकालाबाधित सत्याकडे

कानाडोळा करुन....

स्पर्धा

अडखळत धडपडत ठेचकाळत

सुरुच राहते जरी ती देते

हेवा, मत्सर, द्वेष, असूया, हव्यास, कारस्थानीपणा

यांचं अनावश्यक

भरघोस दानं तरीही....

स्पर्धा

सोडत नाही स्पर्धकाला आणि स्पर्धक तिला

मग कधीतरी....

सुरु होतेच धडका देणे

नैराश्य, उद्वेग, क्रोध, दैन्य, हतबलता

वेदनादायी, दुःखदायी

नव्याच वाटमाऱ्यांचे....

स्पर्धा

करत नाही माणूस ज्ञानभांडार

सोबत घेऊन संतांचे तसेच गीतेत

अर्जुनाला श्रीकृष्णाने सांगितलेल्या

ईश्वरीज्ञानाची कवचकुंडले लेऊन

सगुण असुनही निराकार झाल्यावर

स्पर्धा उरतच नाही....

स्पर्धा

शेवटी जरी हे ज्ञान कळले अन्

तयारी केली अंमलबजावणीची

तरी ते कळणे तसे वळण्यासाठीची

वेळ संपून आता वेळ

जाण्याची हो शेवटच्या

जाण्याची झालेली असते

जाण्याची झालेली असते....

• रामभाऊ र. वाघ

(धुळे)

मो. ७५ ०७ ४७ ०२ ६१

माकडाचं सलून

माकडानं टाकलं
मस्त एक सलून
बोर्ड लावला दराचं
आपलं नाव घालून

सगळ्यांना घाई
कुणी घेई मसाज
दाढी-कटींगचा दर
ठेवला रूपे पचास

अस्वल आले रांगत
म्हणे कापून दे केस
मालिश कर माझी
वाटेल मला फेश

माकड मार्ग त्याचे
केस कापून थकले
वाकून वाकून कमरेचे
हाड पुर्ण वाकले

फेशियल करायला
आला एक कावळा
फरक पडेना किमने
लावून किती वेळा!

पिवळया अंगावर
पट्टे काळे काळे
घाबरतच केली वाघाची
मालिश बळे बळे

सिंहाला करायची होती
डाय आयाळीची
सवय होती त्याला
लाळ गाळायची

कोल्हा आला मग
धावत हापतांना
वास येई तोंडाचा
केस कापतांना

हत्ती घुसला दुकानात
हळूच पाय घालून
बसता-बसता त्याने
टाकले दुकान तोडून

माकडाच्या दुकानाचा
प्रयत्न परत फसला
फुकट करून दाढी
कोल्हा गालात हसला

• रघुनाथ सोनटक्के

सेकंड इनिंग

(कथा)

• सौ. वैशाली जाधव शिंदे

बरेच दिवस झाले सुमित्रादेवी उदास दिसत होत्या.

ना जेवनात लक्ष ना कामात लक्ष!

काही सुचत नव्हते, काय करावं बरे आपण म्हणजे बरे वाटेल त्यांना!

वसुधा त्यांची सून मनात विचार करत होती.

सुमित्रादेवींचे यजमान काही दिवसांपुर्वी एका कार अपघातात स्वर्गवासी झाले होते. त्यांचे चौकोनी हसरे गोकुळासारखे कुटूंब आता रिकामे व भकास भासत होते. त्यांच्या जीवनातील पोकळी कधीही न मिटणारी होती. मुलगी आपल्या घरी सुखाने नांदत होती. ती आपल्या मुलाबाळांत रमली होती.

इकडे अजय व वसुधा आपल्या चिमुकली सोबत मजेत राहत होते.

आईच्या जाणिवेकडे लक्ष देणारे असे सर्वजण हळूहळू आपल्या कामात गुरफटले होते.

स्नेहा चिमुकली नातही आपल्या मित्रमैत्रिणींसेबत खेळायला जाई.

आता आईला आपले रिकामेपण भासू लागले. काय करावे काही सुचत नव्हते, सर्वजण काळजी घेणारे होते, पण कामाच्या व्यस्ततेमुळे बारीकसारीक गोष्टींकडे लक्ष द्यायला वेळ कुठे मिळणार!

जो तो आपल्या नोकरीधंद्यात चारपैसे मिळवायच्या गरजेपोटी धावपळ करतांना दिसत होते.

सुमित्रादेवींना हे सर्व व्यर्थ वाटू लागले होते आता, एव्हाना त्या सर्वात पुढाकार घेत! म्हणतात ना, 'आले देवाजीच्या मना तेथे कोणाचे चालेना!'

असेच दिवसामागून दिवस जात होते, त्यांना वाटले थोडसं लेकीकडे जावून यावं, म्हणजे मन रमेल आपलं!

त्यांनी वसुधाला व अजयला मनातील विचार बोलून दाखवले. अजयने होकार देताच वसुधाने पटकन बॅग भरून दिली. गेली कित्येक दिवस तिलाही मोकळेपणा मिळालेलाच नव्हता म्हणा ना!

तिने ही संधी न दवडता पुढचे प्लॅन आखणी केली.

आईला बसचे तिकीट काढून देत नागपूरला लेकीकडे पाठवले.

बहीणीला फोन करून सर्व समजून सांगितले. तिला

वेळेवर बसस्टँडवर घ्यायला जा, असे बजावून सांगितले. त्याप्रमाणे सर्व व्यवस्थित केले तिने !

प्रवास करून आल्यावर आई थकलेली असेल या हेतूने तिने आईला आराम करायला सांगितला.

मग गरमागरम जेवण वाढले.

आजी नातवांबरोबर त्यांच्या खोलीत आली. मुलगी अंजली व तिच्या नवऱ्याची बातचीत सुरू झाली. आता भाऊ दूर राहतो, काही दिवस आई आपल्याकडे राहीन व मग जाईन पुन्हा दादाकडे !

जावई भला माणूस होता, बिचारा म्हणत होता, 'अगं, राहू दे आईला पण आपल्याकडे हवे तेवढे दिवस !'

अंजलीने वर वर होकार दर्शवला व आपल्या कामाला निघून गेली.

चार आठ दिवस राहील्यानंतर मुलगी आईला म्हणाली, 'आई, बाबा गेल्यानंतर तू संपत्तीची वाटणी कशी करणार आहेस ?'

त्यांच्या जाण्याचा धसका अजून मनातून गेलेला नसताना मुलीच्या या प्रश्नाने सुमित्रादेवी भानावर आल्या, म्हणाल्या, 'अगं, तुमच्या दोघांचे शिक्षण व लग्नात बरीच पुंजी आपण खर्च केलेली होती. थोडेफार दागिणे व आपले राहते घर याच्याशिवाय दुसरे काय आहे आता ?'

अंजलीने हे ऐकल्यावर तिला कसेसेच झाले, म्हणजे आपल्याला आईकडून जास्त फायदा नाहीय तर ! ती विचार करू लागली. दोन तीन दिवसात तिला पुन्हा अजयकडे पाठवून द्यायचे, व सवडीने आईला भेटण्याच्या बहाण्याने संपत्तीची वाटणी करायची.

दुसऱ्या दिवशीच अजयला म्हणजे दादाला फोन करून तिने सांगितले, 'आईला इकडे वातावरण मानवत नाही, तू घ्यायला येतोस का ?'

अजय म्हणाला, 'अगं आधीच माझ्या खुप सुट्ट्या झाल्याय, बाँस आता सुट्टी नाही देणार, त्यापेक्षा तूच काहीतरी करून आईला इकडे पोहोचविण्याची व्यवस्था कर.'

हे ऐकून अंजलीचा पारा वाढला, लगेच नवऱ्याला फोन करून नागपूर-पुणे ट्रॅव्हल्सचे तिकीट बुक करायला सांगितले.

जावईबापूंनी सांगितल्याप्रमाणे दुसऱ्या दिवसाचे तिकीट बुक केले. अंजलीकडे आईला अजून थांबायचे होते, नातवांबरोबर वेळ घालवायचा होता पण अंजली कुठली ऐकणारी होती !

ठरल्याप्रमाणे आईचा पटकन नाश्ता करून सोबत डबा बांधून दिला. स्टॉपवर दोघेही आले सोडवायला !

टाटा बाय बाय करून आई डोळे पुसत पुन्हा मुलाकडे पुण्याला निघाली.

गाडीच्या वेगाबरोबर तिचे विचारचक्रही वाढत होते.पुढे कसे होईल माझे ?

वाऱ्याची मंद झुळूकेने तिचे डोळे लागले. गाडी वेगाने रस्ता क्रमण करत होती. निम्मा प्रवास संपत आलेला होता. एका ठिकाणी जेवण करण्यासाठी गाडी थांबवली. सर्व प्रवासी व ड्रायव्हर जेवणासाठी उतरले.

सुमित्रादेवी फ्रेश होण्यासाठी खाली उतरल्या, हातपाय धुऊन आपल्या पिशवीतील डबा घेण्यासाठी पुन्हा गाडीत चढल्या. तेव्हा त्यांच्या पुढच्या सिटवर बसलेले सज्जन पुढे येऊन म्हणाले, 'काही मदत करू का आपल्याला ?'

तेव्हा सुमित्रादेवी मानेनेच नकार देत म्हटल्या नाही, नको ! जेवण केल्यानंतर गाडी पुण्याकडे निघाली. सर्वांची जेवणे झाली होती. सर्व जण पेंगाळले होते, प्रवासात झोप येत होती. सुमित्रादेवी मात्र विचारात गढून गेल्या होत्या.

पुणे यायला एकच तास बाकी होता, एवढ्यात गाडीसमोरून एक गाय आली त्या गायीला वाचवण्यासाठी ड्रायव्हरने करकचून गाडीचे ब्रेक दाबले, आणि गाडीने डिव्हायडरला धडक दिली. गाय सुखरूप होती पण गाडीतील प्रवासी जखमी झाले होते.

सुमित्रादेवींना डोक्याला मार जबर बसला होता. त्यांच्या शेजारील सज्जन माणसाने पटकन फोन करून सर्व जखमींना दवाखान्यात भरती केले. स्वतःलाही लागले असतांना सर्वांची काळजी ते घेत होते.

दुसऱ्या दिवशी जेव्हा सुमित्रादेवी शुद्धीवर आल्या तेव्हा त्या दवाखान्यात एका बेडवर निपचित पडलेल्या अवस्थेत होत्या. त्यांची काळजी घेणारे दुसरे तिसरे कोणी नसून खुद्द सर्जरी करणाऱ्या डॉक्टरांचे वडील होते.

सुमित्रादेवींच्या तब्येतीत हळूहळू सुधारणा होत होती.

आईला जास्त ताण नको म्हणून अजय व वसुधा ही तिथेच होते.

डॉक्टरांनी सर्व परिस्थिती व्यवस्थित हाताळली होती.

पण त्यांच्यावर मायेचे छत्र धरणारे कुणीच नव्हते, लहानवयातच आईच्या प्रेमाला मुकलेले डॉक्टर हमसून हमसून रडून अजय ला कहाणी सांगत होते. माझ्या वडीलांनी माझे सर्वच खुप काळजीने केले. पण मलाही वाटतं तुमची हरकत नसेल तर, सुमित्रादेवींचा दुसरा विवाह माझ्या वडीलांशी केला तर मलाही हायसे वाटेल!

त्या दोघांनाही आधार मिळेल, मलाही आईचे प्रेम व भाऊ बहीणीची माया मिळेल.

‘आपण सर्व जण आनंदात राहू.!’ सर्व एकादमात त्यांनी अजयला सांगून मनावरचे दडपण कमी केले., अजय म्हणाला, थोडे दिवस वाट बघू, ताई व आईला विचारून मला योग्य तो मार्ग काढू द्या मग मी कळवतो!

अजयने तातडीने अंजलीला बोलावून घेतले तिला सर्व हकीकत सांगितली. तिलाही बरेच झाले होते. संपत्ती मिळायला सोपा मार्ग सापडला होता आता!

तिच्या लालची स्वभावामुळे तिनेही पटकन होकार दिला.

राहिला आता आईचा प्रश्न, तिला सर्व व्यवस्थित समजावल्यावर तिने ही संमती दर्शवली.

आणि सर्वांच्या आयुष्यात अनपेक्षितपणे सेकंड इनिंगमुळे हसरी पहाट उदयास आली!

सुमित्रादेवी आता सौ. सुमित्रादेवी जयवंतराव झाल्या!

हॉस्पिटलच्या नावाचे

सुमित्रानंदन म्हणून बारसेही झाले.

सर्वांच्या सुखाला आता पारावार उरला नाही!

दोन परीवार एक झाले,

जणू धरा सागराशी मिळाली!

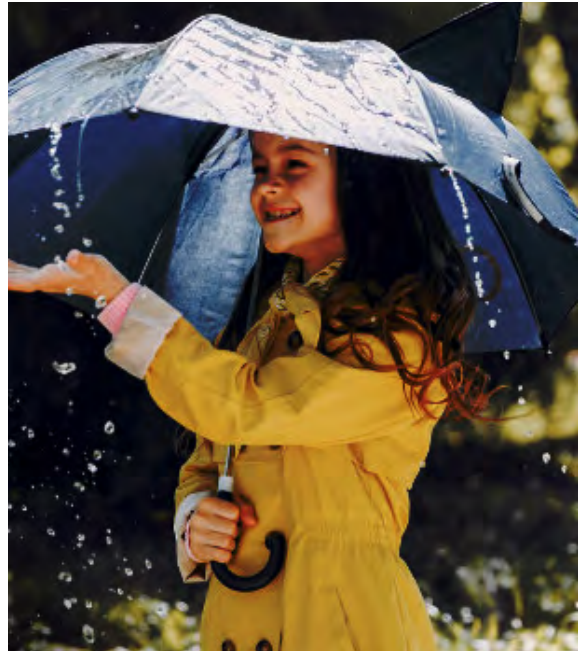
• सौ. वैशाली जाधव शिंदे

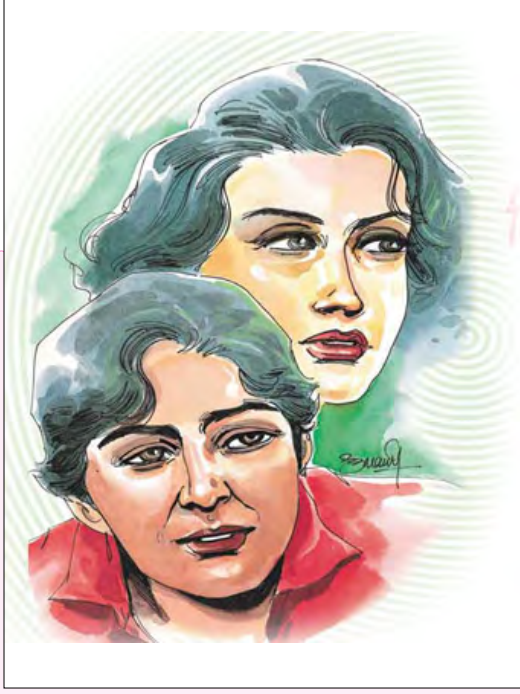
नाशिक

काय हा पाऊस

काय हा पाऊस, घरातच बसा
चिकचिक बाहेर, हातपाय पुसा
बरसत राहतो, थोडी ना उसंत
सुरवात आवडे, मग नापसंत
रिमझिम कधी, कधी बदाबदा
रेनकोट, छत्री, ठेवा हो सदा
मैदानही ओले, घरातच खेळा
गप्पा, गाणी, बिछान्यात लोळा
शाळेच्या अंगणात, भरलीत तळी
सुटीच्या मोहाने, खुललीच कळी!

• रघुनाथ सोनटवळे

गजल

यातनांनी घेरलेली बात होती
रोज आता आसवांची रात होती
दुःख माझे बोलके झाले जरासे
भावना जेव्हा खरी शब्दात होती
तोडली सारीच नाती आपल्यांनी
ती मनाला खूप आता खात होती
तोडले होते जिने माझ्या मनाला
ती तरीही राहिली हृदयात होती

• **जीवन संघर्षकार नवनाथ
रणखांबे**

चिऊताई

अगं अगं चिऊताई, कुटी हरवली बाई
घरा आंगणात आज, तुई चिवचिव नाई..

सारं आभाय ठेंगणं, तूया इवल्या पखात..
पिलासाठी दाणादाणा, कशी आणते चोचीत..

काडीकुळीचा गं कसा, तू इनते वं खोपा..
चिलेपीले त्याच्यामंदी, कसे काढती गं झोपा...

तूया चोचीतला दाणा, पिलासाठी गं खुराक..
त्याचे इतलुसे पोट, मिटे तहान अन भुक...

माया आंगणात तुये, आता येत नाई थवे..
तूयासाठी आणले वं, घरटे मीनं आज नवे...

माया दारातच एक, मीनं लावल गं झाड..
नको जाऊ दुर कुटी, तुले बलावते मा बाळ..

तूया संगमंग मायावालं, घर आंगण हासते..
तूया येरझार्याइनं मालं, पिक वावर डोलते...

तूयासाठी छतावर मीनं, ठेवलं गं दानापानी..
तुयी जग्याची धडपड, मायासाठी जीवघेणी...

• **किशोर बुजाडे, मो. ८१७५९३३८९७**

नकोच आता

आपल्याच जगात रमती सारे
कुणाकडे जाणे असे व्यर्थ आता

दुरावा बोचतो मना काटे जसे
सुखद झुळूक येत नाही आता

कुणी साथ सोडोनी निघुनी जाता
खंत का वाटावी हो मनास आता

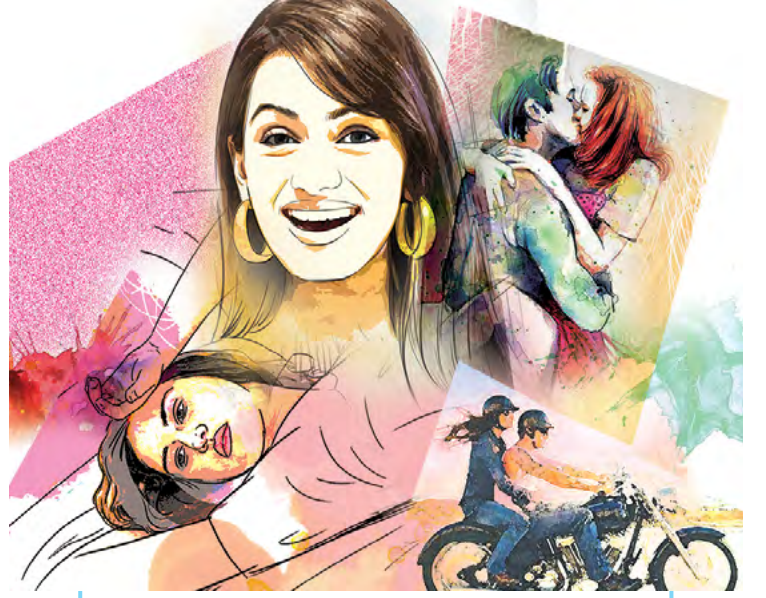
समजुतीच्या फंदात नको पडणे
कुणी समजुन घेईनासे झाले आता

भावना झाल्या इथे आता प्रदूषित
मोकळेपणात परकेपणा आता

मनाचे बांध ते कोरडेठप्प आता
व्यर्थ डागडुजी नको करणे आता

. अरूण वि. देशपांडे

पुणे, मो. ९८५०१७७३४२

मधुरंग प्रीतीचे

मधुर वळणवाट अल्लड
मोरपंखी तुझाच वावर
वळुन पाहताना ऊन्हातुन
पुन्हा माझ्या मनास सावर

परिमल केवडयासम हवासा
बेधुंद तुझ्याच श्वासाचा
हृदयात भिनलेला जरासा
स्वप्नबिंदु माझ्याच ध्यासाचा

मृदुंगापरी कोमल सुरांचा
आलाप तुझ्याच स्वरांचा
धुन सजलेली नव्याने
संगतीत माझ्याच गीतांच्या

नयनांत विसावले मन
गुंतता तुझ्याच स्पंदनात
अंतःकरणी प्रीत जन्मली
फुलली तीही माझ्याच अंगणात

. सौ. ऊर्मि (हेमश्री) घरत

पालघर मो. ८७९३६२१०९१

स्त्री शक्तीचा जागर

संस्कारांचे बाळकडू
मिळे बाळ शिवबाला
धन्य माऊली जिजाऊ
दृढ साथ स्वराज्याला

शिक्षणाचा दिला वसा
क्रांतिज्योती सावित्रींनी
केली क्षेत्रे पादाक्रांत
आधुनिक महिलांनी

ऋण बाबासाहेबांचे
प्राप्त झाले संविधान
साथ दिली रमाईनी
विसरूनी देहभान

उडी घेत अंतराळी
झाली कल्पना अमर
कास धरा विज्ञानाची
दिला धडा जगभर

ममतेचे देवालय
थोर माता सिंधुताई
दिला थारा अनाथांना
कित्येकांची झाली आई

शारदेचा आशीर्वाद
असे लतादिदींवर
तृप्त होती श्रोतेगण
गाणी ऐकूनी सुस्वर

मनी किरण बेदींच्या
चाड न्यायाची असे
कैद्यांमध्ये सुधारणा
समाजाची सेवा ठसे

पैलू कैक इंदिराचे
व्यक्तिमत्व भारदस्त
कार्य पंतप्रधानांचे
दिसे उडुनिया मस्त

राणी लक्ष्मी नि अहिल्या
पराक्रम रणांगणी
तूच खरी नवदुर्गा
भारताच्या या प्रांगणी

करू नका भेदभाव
जाणा स्त्रियांचे महत्त्व
त्यांच्या शक्तीचा जागर
हेच भारताचे सत्त्व

• श्री. शैलेश बाबुराव
उकरंडे

गुंजेगाव (सोलापूर)
मो. ९४२००९०८२०

गझल

नशीबातली त्यांच्या कायम राहो आबादाणी
शेतकऱ्यांच्या वाटेत नसो कोणतीच गाऱ्हाणी

नित्य ढवळून, काढा जगणे, गाळ बसू द्या खाली
शिल्लक राहिल, वरती केवळ, नितळ मनाचे पाणी

स्पर्शत नाही, अंश कधीही, वैरत्वाचा मजला
सदैव असते, सोबत माझ्या, तथागताची वाणी

गर्भामध्ये अनंत साऱ्या पिडा सोसल्यावरती
कोळशातून जन्मतात अनमोल हिन्याच्या खाणी

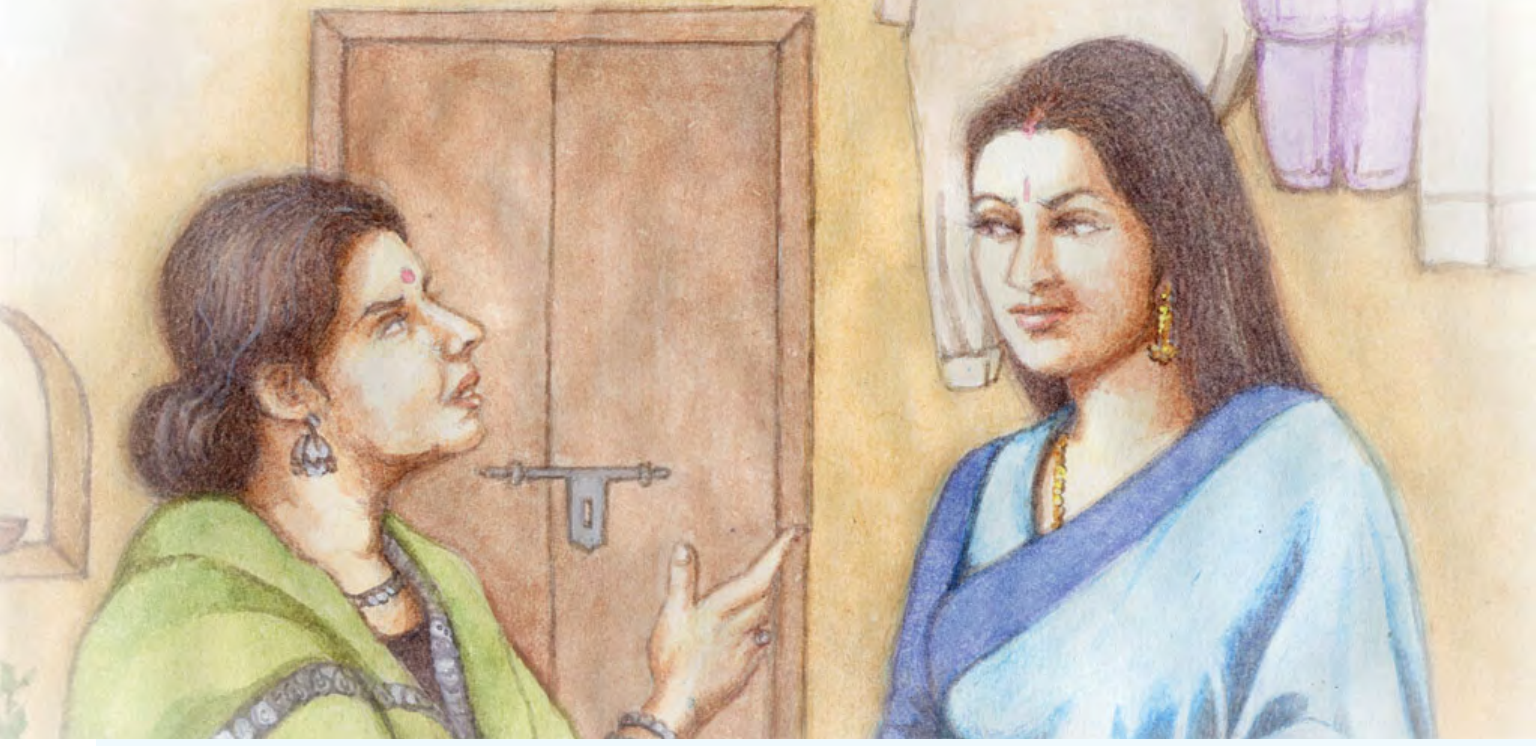
या कानाची त्या कानाला खबर नसे लाखाची
मोठा गाजावाजा करते नुसती चिल्लर नाणी

• सुरेश नारायण तायडे

मलकापूर (बुलडाणा)

मो. ८६६८८४४४४४

सूनबाईचं अपडाऊन

(वऱ्हाडी लघुकथा)

• किशोर बुजाडे

अय कस्तुरेकुटी चाल्ती व इतक्या झपझप...येन बस न जरासीक...खाय नं यखांद खांडमांड... !
 काय म्हणत जनाबुडे ...लय काम पडेल हायेत माये....
 तुव काय माय तुयी सून हाय कर्याले...मा मलेच करा लागते.... !
 कायच काय व कस्तुरे...आता आमिनं काय केल नाई काय..अन अजनबी जिवात जिव हाय तदलोक करुच...
 फक्त तुमच्या सारकी पयपय नाई जमत बाई आता..अन सून कोणते खटल्याचे काम करते...चार मानसाइचा सयपाक अन धूनभांडे त करा लागते... !
 तसच हाय माय आता...तितकं बी जिवार येते आजकालच्या पोरीचं... !
 आता हे कामं ह्या नाई करतीन त कोन करीन सांग माय... ? हाव न बयना...ना कुटी निंघाले जा लागत...ना कोणतं सडा सारवन करा लागते..मा लगन झालतं त दुसऱ्या दिवसीच मले तुयशिराम ब्वां च्या अळावरुन हाण्ड्यानं पानी आना लागे... !
 बापा...बापा...गेला व बुडे तो जमाना...आता त बटन दाबलं की पानी येते...ते शांताबाईची सून तितक्यासाठीच राग भरुन गेलती माय...अळावर मोटर बसोली ताच आली बयना ते... !
 हाव नं बयना...लयच अज्जात नींगली व ते त....शांतीले बी अटपली नाई ते..आता डबल गेली काय.. ? किती खेप जाते येते काजनं बाई... !

बाई उस्याक उस्याक साटी पयते मायच्या घरी...निररा अपडाऊनच चालू हाय... आपल्या गलीतच पा नं तिन चार पोरी पडेल हाय...केला फोन का आलाच भाऊ न्याले...! बरं त्या कपिचं जाऊ दे तीचा नवरा बेवळा नींगला..त्या कावापाई आली बिचारी...पन बाकी त चांगले हाय न माय... सादे मानस हाय वं..! हाव व कस्तुरे बर्बर हाय तुव...या मोबाइलनच खराबा केला... माई सून बी निर्रा लागेलच असते डबळ्यावर... सारं हागल मुतलं सांगते तिच्या मायले...! हे मानसं बी हेंबाळथुत्रे नींगले नं...येकदा डोक्ष्यावर बसोल्यावर आयिकते काय ते...इतकी बी सुट नाई द्याले पायजे बयना...! काई कोणी कोनाच आयकत नाई व बाई...आपून काई म्हना त आपल्यालेच हिसळहासळ करतात ते शांतीच पायनं निररा पतेरा केला तीचा..नाई त काय बाई होती ते..मालक गेला अन सारी शान गेली बयना तीची...! खरी गोठ हाय जनाबुडे तुयी...मालक हाय तदलोकच मजा हाय...पन मानसं सुदे पायजे का नाई...आपलाच सिक्का खोटा अशीन त काय करा...! जनाबुडी - ते बी बर्बर हाय म्हना...हे घे तमाखू...पान खात काय...ते पिवशी दे दरोज्यातली खांड देतो तुले...? कस्तुरा - नाई व आजी...म्या आत्ताच इमल ची पुडी खाल्ली..राऊ दे माय काकटेल हून जाईन...भडभड वकल्या पेक्षा नाई खाल्ल त पुरते...! जनाबुडी - अव...बाई असुन पूळी खात..त्या परिस सुपारी नाईतन तमाखू खात जाय...तो शालिकराम चा पोम्या पाय न....कसा झाला पुळ्या खाऊ खाऊ...तोंड बी वासत नाई त्याच...तमाखूनं पोट बी सपा होते....! नाई व बाई कपडे धुयाच्या वाक्ती निगली येइच्या खिशातली...फेकून काय द्या त चगयली जरासीक....! तुया नवर्याले माईत पडल्ल त झोळनार नाई तुले....? मंग तू बी जाशिन या पोरिवानी निंगून मायच्या घरी....! आयहाय व जनाबाई...मी नाई सोडत घर...मारल्या बी दोन थापडा त त्यानं काय खड्डे पडतात काय जे कदी भुजनार नाई...पण त्याले माईत हाय मी कशी हाव त...आमी त लय खेप भांडतो माय...अन भाकर संग गियुन टाकतो राग सगळा...! अस उस्याक उस्याक साटी माय बापाले तरास द्याले पुरते काय...?

तेच पुरते व माय... 'जराक भर्थाचा राग अन आयुष्य खराब.'

कोनाले बी एकाले मांगे या लागते ताच चाक निंगते या संसाराच्या गाडीच...!

बर्बर बोलली बुडे तू पण हे समद्यास्नी नाई कयत...ज्याले कयलं त्यालेच वयलं...! अन माया मायबापानं खपून बी नसतं घेतलं माय हे अस अपडाऊन...तैले बिचार्याईले तैची पडेल असते....!

माय बापाचच खर काम हाय ते कस्तुरे...अडी अडचण ले काय लेक बाय जात नाई काय...आमी बी दुखा सुखात जात जावो माय...कसे बी दिवस काळून द्या लागत माय...पण आता या फोनाफानी नं लयच जिवाले घोर केला...! ह्या नयतूरन्या त ताच पयतात माय... उसक काई सांगल की आली जिवार समजा...आपल्या सारख्यांनं त काई बोलनं बी गुन्हा हाय...!

आता जिकडेतिकडे घरोघरी हाच रोना हाय...या मोबाइल च्यान लय भांडनं वाळले बयना...अन आता काइनाइन काई मोबाइलच धियुन देतात...एकदा लगन ठरलं ना ठरलं की देलाच भेट मोबाइल...मंग रात रात भर बोलतात गुलुगुलु....!

अव मोबाईलले दोश दियून काय फायदा...वापर करनं त आपल्या हातात असते नं....ते त समज्याले पायजे...बोला कोनाले नाई वाटत सार्याईले बोला वाटते...पण कुटी कदलोक बोला ह्याचा काई इचार असते की नाई....कदी बी पा सदाई येका कानाले मोबाइल अन झाळुन रायली...मान हेकोळी करून भांडे घासणं निर्रा तालताल असते माय...!

हाव व बुडे...अव ते सिमी नाई का आकोल्याले देल त्या देवकाबाई ची लेक...ते आलती त सांगे तिच्या सेजारच्या बाइनं पावती केली माय...या मोबाईल साटि...काय ते टेटेस का फेटस नाई ठेवलं म्हनुन...!

काई नींगल बाई हे नईनच...आपले त काई जास्त दिवस नाई रायले बापा..येइचं कस हूईन काजनं...मी त देवाले हेच मांगते की चांगली सदबूददी दे अन् हे अपडाऊन बंद पडू दे...!

• **किशोर बुजाडे**, भालेगाव बा.ह.मू. खामगाव
मो. 8459965305

मराठवाड्यातील बालसाहित्याचा सर्वांगीण वेध (समीक्षा)

• उमेश मोहिते

‘माणिक झाला राष्ट्रसंत’, ‘धन्या’ आदी पंधरा बालसाहित्याच्या पुस्तकांचे लेखन केलेले हिंगोली जिल्ह्यातील बालसाहित्यिक बबन शिंदे यांचा ‘मराठवाड्याचे बालसाहित्य: आकलन आणि समीक्षा’ हा ग्रंथ नुकताच सप्तर्षी प्रकाशनातर्फे प्रसिद्ध झाला असून यात मराठवाड्यातील एकूण ७५ बालसाहित्यिकांच्या पुस्तकांचा अल्प स्वरूपातील अगदी नेटका परिचय करून देण्यात आलेला आहे आणि विशेष म्हणजे या बालसाहित्यिकांमध्ये अगदी पहिल्या पिढीचे गुरुवर्य प्राचार्य रा.रं.बोराडे यांच्यापासून आजच्या पिढीतील डॉ. विशाल तायडे, नयन राजमाने इत्यादींचा समावेश आहे. तसेच पुस्तकातील लेखांची विभागणी बालसाहित्याच्या विविध वाङ्मय प्रकारानुसार करण्यात आली असून यात प्रारंभीच अर्थातच बालकविता हा विभाग आहे. या विभागामध्ये एकूण तीस

कवींच्या बालकवितासंग्रहांचा समावेश असून लेखकाने या बालकवितासंग्रहांचा टीकात्मक वेध साक्षेपाने घेतला आहे आणि सोबतच संग्रहातील काही ओळी उद्धृत करून त्या बालकवितांची गुणवैशिष्ट्ये कथन केली आहेत. यात ज्येष्ठ बालसाहित्यकार डॉ. सुरेश सावंत, प्रभाकर साळेगावकर, डि.के. शेख. उध्दव भयवाळ, बालाजी मदन इंगळे आणि शंकर वाडेवाले आदी बाल-कुमारांसाठी कवितालेखन करणाऱ्या आजच्या पिढीतील काही महत्त्वाच्या कवींचा समावेश आहे, तर कथा विभागामध्ये कथेच्या अंगभूत गुण वैशिष्ट्यांनुसार सामान्य कथा, शौर्यकथा, विज्ञानकथा,

परीकथा, लोककथा असे वर्गीकरण करून पुस्तकांचा आढावा घेतला आहे. ‘सामान्य कथा’ या विभागामध्ये मुलांच्या संवेदनक्षम भावविश्वाची अभिव्यक्ती करणाऱ्या कथासंग्रहांचा परामर्श घेतला गेला आहे आणि त्या संग्रहांचे नेमके गुण-विशेष आणि त्यातील उणिवाही नोंदवल्या आहेत. यात ज्येष्ठ साहित्यिक प्राचार्य रा.रं.बोराडे, महावीर जोधळे, सूर्यकांत सराफ, दत्ता डांगे, अनुराधा वैद्य, रमेश

चिल्ले, गेणू शिंदे इत्यादींसह एकूण सोळा लेखकांचा समावेश आहे आणि या कथालेखकांच्या लेखनशैलीचे विशेष टिपले आहेत. शौर्यकथा या कथाप्रकारात एकमेव परशुराम पोकळकर यांच्या संग्रहाचा तर विज्ञान कथा या विभागामध्ये बालसाहित्यकार धर्मराज माहूलकर आणि एल.के.कुलकर्णी यांच्या विज्ञान विषयक पुस्तकांची नोंद अगदी नेमकेपणे घेतली गेली आहे, तर लोककथा या प्रकारात प्रा.शिवाजी वाठारे यांच्या संग्रहावर लिहिले आहे, तर परीकथा प्रकारात ज्योती नांदेडकर यांच्या संग्रहाची ओळख करून दिली आहे. तिसरा विभाग बालकादंबरी या वाङ्मय प्रकाराचा असून यामध्ये पाच बालकादंबरीकारांच्या पुस्तकांवर भाष्य आहे. हे पाच बालकादंबरीकार म्हणजे 'तंट्या' चे लेखक बाबा भांड, निर्मलकुमार सुर्यवंशी, प्रशांत गौतम, केशव बा.वसेकर आणि नितीन देशपांडे होत, तर 'नाटिका' या साहित्यप्रकारामध्ये विश्वंभर पुरी आणि आबासाहेब घावटे या दोन लेखकांच्या संग्रहांवर भाष्य आहे. 'चरित्र' या प्रकारामध्ये सहा चरित्रकारांच्या चरित्रसंग्रहांचा वेध घेतला असून त्यांमध्ये संत नामदेवांचे अगदी देखणे असे छोटेखानी चरित्र लिहिणारे डॉ.भगवान अंजनीकर व राजा शालिवाहनाचे चरित्र लिहिणारे प्रा. नरेंद्र मारवाडे आहेत.सोबत लीला धनपलवार आणि नयन राजमाने या दोन स्त्री लेखिकांच्या ललितलेखसंग्रहांचा परिचयही ग्रंथात आहे. विशेष उल्लेखनीय बाब म्हणजे मराठवाड्यातील बालसाहित्यात वेगळा प्रयोग केलेल्या दोन संग्रहांवरही इथे वाखाणण्यायोग्य नोंद घेतली आहे. प्रा. पृथ्वीराज तौर व प्रा.स्वाती काटे या दांपत्याने संपादित केलेल्या 'सृजनपंख' या बाल-कुमारांच्या आशयपूर्ण कविता असलेल्या कवितासंग्रहाचे वेगळे महत्त्व नेमकेपणाने अधोरेखित केले आहे; तर बालकुमारांना चित्रकलेची गोडी लागावी म्हणून प्रकाशित केलेल्या 'हसा आणि रंगवा' या प्रशांत आष्टीकरांच्या पुस्तकाचे अनोखेपण लेखकाने टिपले आहे. 'अनुवाद' विभागात गुरुदेव रविंद्रनाथ टागोर आणि मुन्शी प्रेमचंद यांच्या निवडक कथांच्या अनुवादाविषयी भाष्य करून अनुवादित साहित्याची निकड प्रतिपादन केली आहे.याशिवाय मराठी साहित्यविश्वात पहिला बालगझलसंग्रह म्हणून चर्चेत असलेल्या डॉ.शेख इक्बाल मिन्ने यांच्या 'उठा

गड्यांनो' या पुस्तकाचेही मूल्यमापन केले आहे.

थोडक्यात लेखक बबन शिंदे लिखित 'मराठवाड्याचे बालसाहित्य: आकलन आणि समीक्षा' हा ग्रंथ नावाप्रमाणेच मराठवाड्यातील बाल-कुमारांसाठी कथा,कविता वगैरे लेखन करणाऱ्या कवी-लेखकांच्या लेखन वैशिष्ट्यांचा सर्वांगीण वेध घेणारा आहे; पण याचा अर्थ मराठवाड्यातील सर्वच बालसाहित्यकारांची इथे वर्णी लागली आहे, असा नाही; पण तरीही इथे असलेली ७५ ही संख्या कमीदेखील नाही.शिवाय या कवी-लेखकांच्या लेखन शैलीचा सार्थ आणि योग्य असा परिचयही या ग्रंथातून होतो, हे नक्की! (अर्थात केवळ एका पुस्तकाच्या मूल्यमापनातून एखाद्या कवी वा लेखकाची गुणवत्ता नोंदवता येतेच, असेही नाही.) याशिवाय लेखकाने प्रत्येक लेखाच्या प्रारंभी कवी आणि लेखक यांचा संक्षिप्त असा वाङ्मयीन परिचय दिला आहे आणि नंतर संबंधित कवी-लेखकाच्या पुस्तकाचा आशय-विषय कथन करून त्याच्या पुस्तकावर साधक-बाधक चर्चा केली आहे आणि पुस्तकाविषयी स्वतःची काही एक निरीक्षणे मांडली आहेत. तसेच पुस्तकाच्या जमेच्या बाजू नोंदवत असतानाच त्यातील उणिवाही निदर्शनास आणून दिल्या आहेत. त्यामुळे या ग्रंथाची उंची खचितच वाढली आहे. तसेच त्या पुस्तकातील सौंदर्यस्थळे आणि पुस्तकाची बलस्थानेही नेमकेपणाने अधोरेखित केली आहेत.पण असे असले तरी या ग्रंथातील तीन-चार पुस्तकांविषयीचे समीक्षणात्मक लेख मात्र अगदी त्रोटक झाले आहेत.उदाहरणच जर द्यायचे झाले तर भास्कर वाघमारे यांच्या 'अनोखा वाढदिवस' आणि प.श्री.जाधव लिखित 'चिमण गाणी' या पुस्तकांचे देता येईल. असो. शेवटी असे म्हणावेसे वाटते की बबन शिंदे यांचा हा ग्रंथ मराठवाड्यातील बालसाहित्याचा अभ्यास करणाऱ्या अभ्यासकांना व संशोधकांना उपयुक्त असा संदर्भग्रंथ असून हा ग्रंथ म्हणजे एक महत्वाचा वाङ्मयीन दस्तऐवज झाला आहे, हे नक्की! म्हणून लेखक बबन शिंदेचे मनःपूर्वक अभिनंदन!

• उमेश मोहिते, मो. 7666186928

सूड

(लघुकथा)

• सौ. भारती सावंत

माझे लग्न ठरले आणि घरात धामधुमीचे वातावरण चालू झाले. आईने तरी कामाला पदरच खोचला. आपल्या एकुलत्या एका मुलीच्या लग्नात काही कमी पडू नये याची काळजी घेत बाबा तयारीला लागले. कपडे, दागिने खरेदी उरकली. संसारसेट आणि फर्निचर दुकानातून तसेच थेट वराच्या घरी जाणार होते. त्यामुळे तीही काळजी मिटली. आलेल्या पाहण्यांसाठी आहेरमाहेराची खरेदीही आटोपली. गर्भश्रीमंत स्थळ चालून आलेले. माझे सौंदर्य आणि सद्गुण पाहून त्यांनी मागणी घातली होती. मुलाच्या बाबांच्या देश-विदेशात कंपन्या होत्या. चार मजली बंगल्यात घरच्या लोकांपेक्षा नोकर चाकरच जास्त होते. लग्न ठरल्यापासून आईबाबा म्हणत, 'स्नेहा, नशीब काढलस तू पोरी, आता ऐश्वर्यात लोळशील आयुष्यभर. आमच्याकडून काही गोष्टी हौशीमौजी कमी झाल्या असतील तर सारी कसर सासरी भरून निघेल.' मीदेखील माझ्या अंगावरून मोरपीस फिरवल्यासारखे मोहरून जात असे. कारण लाखात देखणं रूप मला परमेश्वराने बहाल केलं होतं.

लहानपणापासून माझं सौंदर्य पाहून जो-तो म्हणायचा, 'हिला स्थळ शोधावं लागणार नाही. रूप पाहून वाटेवरचा चोर देखील उचलून घेऊन जाईल.' कधी

कोण जाणे एका समारंभात नितीनच्या आई बाबांनी मला पाहिले आणि नितीनसाठी पत्नी म्हणून माझे नाव फिक्स केले. एके दिवशी एक जोडपे अचानक मोटारीतून उतरून आमच्या दारासमोरच उभे राहिले...

अनाहूत असे अचानकच दारात येताच आई-बाबा थोडे गोंधळून गेले, पण परिस्थितीचे भान ओळखून बाबांनी आईला डोळ्याने खुणावले. आणि ते पाहुण्यांचे स्वागत करण्यास पुढे आले, 'या या साहेब, कुठून नि कसे आलात?' नितीनचे आई-बाबा घरात आले ते हसतच. आल्याबरोबरच त्यांनी माझ्या आई-बाबांना 'ती'... आनंदाची बातमी सांगितली. आईबाबांच्या आनंदाला पारावरच राहिला नाही... तरी हिम्मत करून बाबा म्हणाले, 'साहेब, तुम्ही कुठे आम्ही कुठे? आम्हाला तुमचे स्थळ कसे झेपणार?' तसे गडगडाटी हास्य करत नितीनचे बाबा म्हणाले, 'अहो मुलीच्या लग्नासाठी एक नारळ आणू शकता ना? मग झाले तर!.....'

बाबांनी धन्यवाद करून पाहुण्यांचे आदरातिथ्य केले. पुढे एका महिन्याचाच मुहूर्त काढून घेऊन आमच्या घरी सांगण्यासाठी नितीनसोबत ते आले.

नितीने हळूच मिचकावलेला डोळा मला लाजिरवाण करून गेला.... लग्नमंडप सर्व पाहूणे आणि वऱ्हाडींनी खचाखच भरला होता. लग्नघटिका जवळ आली होती. ब्राह्मणांनी वधूवरांना घेऊन येण्याची विनंती केली. आम्ही दोघेही छान सजून स्टेजवर चढलो. तशी गर्दीतून एक मवाली दिसणारा मुलगा मांडवात घुसला आणि सरळ माझ्या हाताला धरून ओढू लागला...

वऱ्हाडीतील सर्वांना काही समजायच्या आतच त्याने मंडपाबाहेर उभ्या केलेल्या गाडीत टाकून मला दूर घेऊन गेला. मांडवातील सर्व जण त्याच्या या कृतीने अवाक् झाले. बाबांना काय करावे तेच सुचेना. मला तो मवाली उचलून घेऊन गेला हे सर्व काही क्षणातच घडले. डोळ्याची पापणी लवते न लवते तोच

तो आला तसा मला घेऊन गायब झाला. परिस्थिती लक्षात येताच बाबांनी पोलिसांना फोन लावला. पोलीसही ताबडतोब आले. जुजबी चौकशी केल्यावर कळाले की तो नितीनच्या घरात पुर्वी ड्रायव्हर म्हणून कामाला होता. नि आता त्याला कामावरून काढले होते.....

पोलिसांनी सांगितले, 'तुम्ही काही काळजी करू नका, आम्ही आमच्या परीने प्रयत्न करू. फोन वगैरे आला तर आम्हाला कल्पना द्या.' तितक्यात नितीनच्या बाबांचा फोन वाजला. त्यांनी थरथरतच फोन उचलला. तिकडून राकट आवाज आला, 'काय साहेब, ओळखलं का मला? मी तोच रमेश, ज्याला तुम्ही कामावरून काढून टाकलं होतं. आता कसं वाटतंय? माझी बायकापोरं उपाशीपोटी राहिली. मला काम नव्हते, आता तुमच्यावर प्रसंग आल्यावर भीती वाटली का?'

तसे नितीनचे बाबा उसळून म्हणाले, 'रमेश तुला कामावरून काढले होते, कारण तू रोज चोरी करत होतास, तुझी दुश्मनी माझ्याशी आहे ना? मग तू माझ्या सुनबाईला कशाला नेलेस?' तसा रमेश डाफरला, 'साहेब, आपल्या माणसांना त्रास झाल्यावर कसं वाटतं हे मला तुम्हाला दाखवायचं होतं. तुमची सुनबाई सुखरूप आहे. तिला थोड्याच वेळात पोहोचवतो.' एवढे बोलून रमेशने फोन कट केला. आता कुठे सगळ्यांनी सुटकेचा श्वास सोडला. दहा मिनिटात रमेशनेही मला तेथे आणून सोडले. सगळीकडे आनंदीआनंद झाला. लग्नाचा निरिसेपणचा कार्यक्रम मजेत झाला. रात्रीच्या गर्भात उद्याचा उषःकाल होतो याचा पुन्हा एकदा दोन्ही कुटुंबांना प्रत्यय आला.

• सौ. भारती सावंत

खारघर, नवी मुंबई मो. 9653445835

बालगीतांचे विडिओ बघा.

काळे काळे ढग

चला रे उडवू...

भाज्या

चल गं आजी, बाजाराला जाऊ
ताज्या अन् हिरव्या, भाज्या घेवु
वड्यासाठी हवा मला, मोठासा आलु
भजी आणि भाजीसाठी, चकत्या छिलु
लाल-लाल टोमॅटोचं, भारी होईल सुप
प्यायला आम्हाला, आवडतंय खुप

वांग्याचं भरीत, भरलेली वांगी
स्वस्त अन् केव्हाही, नाही हंगामी
कडू, हिरवी कारली, गुणी आहेत फार
नाही-नाही करत, खातो फोडी चार
पालक-मेथी, शेंपु-चुका डब्याला
कोथंबरि वापरावी, स्वाद आणि चवीला

पनीरसोबत पालक, भजी त्याची चवदार
कडवट मेथीची, भाजी आवडे थोडीफार
कोबी, फुलवरचे, प्रवासात खावे पराठे
हलकेफुलके जेवणच ते, आम्हा हवे वाटे
लांबसर भेंडीची, चिकट होईल भाजी
लिंबु पिळ म्हणुन थोडं, सांगते आजी

चव आणि तंदुरुस्तीला, खाव्या ताज्या
भरून पिशवी, घेतल्या मी भाज्या

• रघुनाथ सोनटक्के

चिंगी

(वऱ्हाडी कथा)

• विजय बिंदोड

डोकशात आठवनीचं अभाय भरून आलं व्हतं.

त्याच्यात वानावानाच्या रंगायच्या ढगायनं गर्दी केली व्हती. यादीचं कायकट्ट अभाय अनखीन खाली लोंबकलं. थंडगार वारं. सुटलं. आन्आठवनीच्या सरीचे टप्पुरे दोन थेंब डोयाच्या कोंट्यातून झरले. डोयात जमा झाल्या चाबडूब पाऱ्यात तिचा चिरेदार नाकाचा हासरा चेहरा खुदकुन हासला.

निमित्त झालं यका कथेचं. म्या यक कथा लिहून फेसबुकावर टाकली. तसा तिकळून तिचा मँसेज आला. 'सर, लयस साजरी कथा लिह्यली तुमी. मले खूबस

आवडली...'

मंग म्याय तिले 'धन्यवाद चिंगी.' असा मँसेज धाडला. घडीभयानं माह्यस मन मले कुटकुट खाले लागलं का लेका, आता लेकरं मोठे झालेत. त्यायचे लगनं यंव झालेत. थे आपापल्या संसारात रमले. आपन त्यायले साजरं मानादानानं बोळं पाह्यजे. त्यायले आता अश्या चिळीच्या टोपननावानं बोलनं बरं दिसत नाई. मंग म्या तिले पुन्ना मँसेज पाठवला. का 'चिंगी चुकलं माह्य, आता तू मोठ्ठी झाली. म्या तुले आता चिंगी नाई म्हनाले पाह्यजे'.

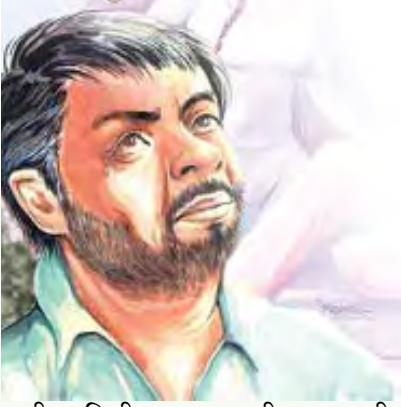
तिकळून लगेस तिचा मँसेज आला. 'नाई सर.. तुमी मले चिंगीस म्हना. मले आवडते तुमी ठिवलेलं नावं. आन् तसंही तुमी यकटेस असे हात का मले चिंगी म्हनता. सर माह्या ह्या चिंगी नावात माह्य लाहानपन लपलं हाये. थे जपून ठिवावं वाट्टे. तुम्ही मले चिंगीच म्हनत जा.'

डोयाच्या पळद्याहून सारा सिनीमा झरंझरं पुढं सरकून गेला.

माह्यी बदली आखाडयाच्या शायेवर झाली व्हती. हेडमास्तरनं मले चौथीचा वर्ग देल्ला. वर्गातले पोटे मोठे इपित्तर व्हते. पन माही वर्गातल्या पोरायवर लय मया राहे. त्याच्यानं पोरं लवकरस माह्या कह्यात आले. माह्या भोवताल गुरमयाले लागले. पोरायच्या आवळीनं त्यायले शिकवनं, आन् त्यायले जरासं मोकयेपन देनं. याच्यानं पोरं सोतंत्र हून अभ्यासाले भिडले. ज्यायले मुताले लागली थे मुताले जाऊन ये. ज्यायले ताहान लागली थे पानी पिवून येत. सुट्टीचा टाईम टेबल न्होतास. पोरायले नाटक करावं वाटलं, तं नाटक घेवो. कथा आयकावं वाटली तं कथा सांगो. असा सारा स्वच्छंद वर्ग राहाचा. भलेही मंग सुट्टीची घंटी जरी वाजली तरी पोरं बाह्यरं निंघाचं नाव घेत न्होते. जर पोरायले मंधातस खेयाची हुक्की आली का सारा वर्ग मास्तर संग मैदानावर जाचा.

मंग थो खेयाचा तास असो का नसो.. जिथं मास्तर तिथं वर्ग. सारं काई शांततेत, शिस्तीनं चालाचं. मंग मले हेडमास्तर काईच नाई म्हनाचे, भलेही पोरं वर्ग सोळून झाडाखाली बसले अस्तीन. पन सारेस माह्या भोवताल लुंगयत राहाचे.

संजी...वर्गातली हूशार पोरगी. आंगकाठीनं भल्लीस

बारीक चिरीक, हाडूकली. पन भारी चंचल, चपय. डोयात हिन्यावानी चमक, तलवारीवानी चर्चर्च नाक, तोंडावर सदाई हासू पांघरलं. सदाई माह्या भोवताल राहाची. मिही लय जीव लावाचो तिले. आन् मंग मी पोरार्इत पोरगं, मिठाचं गाळगं होऊन जाचो. तवा मी हरेक पोरी पोरायले माह्या आवळीचं टोपन नाव ठिवाचो. माह्या थे यक खोडच होऊन गेली व्हती. मंग म्या संजीचय बारसं करून तिचं नामकरन केलं 'चिंगी'.

ह्यो निसर्गय मोठा कमालचा गारोडी हाये. थो जसं तुमचं काई हिसकून घेते. त्याच्या बदलीत दुप्पट तिप्पट तुमच्या पदरात बांधून देते. माह्या संसाराच्या येलाले पुत्रफळं लागले, पन कन्याफुल मात्र उगवलस नाई. याची खुटखुट जराशी मनाले रुतत व्हती. पन हरेक बँचले येनाच्या आन् जीव लावनाच्या लेकीच्या कळ्यायनं माह्या जगन्याचा बगीच्या हमेशा भरून राह्यला हाये. थ्याच बगीच्यातलं यक फुल म्हंजे 'चिंगी'.

लेकं.. यक असं नावं जे बापाच्या कायजात तंबोऱ्याचे गोळ झंकार होऊन वाजतेत. लेकं.... यक कसं नातं जे कातीनीच्या असंख्य बारीक सकवार धाग्यानं बापाच्या हिरदयाशीन इनलं असते. लेकं... घरातलं दुडदुड पयनारं पाऊलं.. जे निसर्गानं माह्याय आंगन शत पावलानं भरून टाकलं हाये. लेक म्हंजे घराच्या देव्हान्यात दर्वयनारा मोगरा.. पन माह्याय दाडूयातली तुयशी हिर्व्यागार मंजिन्यायनं सदाई भरून राह्यली. लेक.. घरातलं जीवंत चैतन्य असते. पन माह्या आंगनही ह्या चैतन्यानं हमेशा नाचतस राह्यलं. लेक घरातली लक्ष्मी असते, पन माह्या आंगनातही हे अनंत पावलं हमेश्या येरझारा घालतस राह्यले. लेक म्हंजे बापाच्या कायजातला पाझर असते. पन माह्याय कायजाच्या जटेतून हे गंगा थुयथुयतस होती. निसर्गानं

माह्या जीवनाच्या वाटेतला ह्यो गड्डा अश्या रीतीनं डच्च भरूनस ठिवला होता.

मले थ्या अभागी लोकायची लय किव येते, जे सोतास सोताच्या भाग्याचे दुस्मान व्हतेत. जे ह्या निसर्गदत्त श्रुजनशक्तीले आपल्या पदरात घ्याले नाकारतेत. त्याहीले दिवे लावासाठी वंशाचा दिवा पाह्यजे असते. आन् ह्या दोहोघरी झुयझुय वाह्यनाच्या प्रेमाच्या झन्याले गर्भातस खंदून टाकतेत. कवा कवा असं वाटते का ह्या दिलदार निसर्गानं ह्या मानसायले कायजाच्या जागी गोटे त बसवून देल्ले नसन ना ? ह्या मानूसकीच्या कसाबायले, माय पाह्यजे, बहिनय पाह्यजे, बायको त पाह्यजेस पाह्यजे. पन लेक म्हनलं का यायची झोयी टरकते.. वा रे अंधये...

चिंगी पास होऊन वरच्या वर्गात जात व्हती. तरी थे जीव लावतस होती. कवा घरी च्या प्याले न्याची. कवा तिच्या घरची कारल्याची भाजी माह्यासाठी आठवनीनं आनाची. तीले ठारूक होतं का सरले कारल्याची भाजी लयस आवडते म्हनून. मले रोज वर्गात भेटाची. मीही कवा तीच्या डोकशावून हात फिरवाचा त कवा प्रेमानं पाठीवर गुद्दा माराचा..

दिवस भिंगरी होऊन ऊडत गेले. चिंगीय आठवीत दुसऱ्या हायस्कूलात गेली. मंग तीचं भेटनं बंद झालं.. कवातरी मंधात कुठंतरी रस्त्यात यक दोन डाव भेटली होती. तेच्याबाद चिंगी मले कवाच दिसली नाई. तिचं लगन झालं. थे सासरी सुखात हाये.

थ्या दिवशी मँसेजच्या रुपानं अवचित थे सुवसिक झुयूक येवून दरवाज्यावर टकटक वाजवून गेली. थ्या टकटकीचे अनंत तरंग माह्या भरल्या कायजावर कितीतरी वाडखोर पावतर उठत राह्यले. शेवटी लेक म्हजे बापाच्या भरल्या हिर्दयाच्या तलावात उसयनारे नाजूक तरंगस नाई काय ?'

(आगामी 'भूडईतल्या वाफा' कथा संग्रहातून).

• विजय बिंदोड

पांढरकवडा मो. 9420117400

फुलांच्या ओंजळीतून...

(ललित)

• बबलू कराळे

कोसल्याच्या बाहेर पडण्याची प्रखर इच्छा, त्यासाठी सतत धडपड जीवन मनसोक्त जगावे, बिनधास्त होऊन कधी या फुलावर तर कधी त्या फुलावर जगण्याचा मनमुराद आनंद घ्यावा. सर्व मनामध्ये सामावलेल्या इच्छा एकदा का होईना पूर्ण कराव्याच. यासाठीच जीवनाचा आटापिटा चाललेला. अखेर कोसल्याच्या बाहेर पडल्यावर या सुंदर जगाचा मनमुराद आनंद लुटण्याचा क्षण आलाच. नजरेत एक नवचैतन्य भरून जग पाहण्याची ऊमेद नयणच्छूत मावेनाशी झाली. मग ते कोवळे पंख हवेच्या दिशेने झेपावले. सरावाणे हवेच्या गुलाबी तरंगावर ऊडतांना खुप स्वच्छंद जीवनाचा आनंद लुटण्याकरिता.

कोसल्याच्या बाहेर पडण्याची प्रखर इच्छा, त्यासाठी सतत धडपड. जीवन मनसोक्त जगावे, बिनधास्त होऊन कधी या फुलावर तर कधी त्या फुलावर. जगण्याचा मनमुराद आनंद घ्यावा. सर्व मनामध्ये सामावलेल्या इच्छा एकदा का होईना पूर्ण कराव्याच. यासाठीच जीवनाचा आटापिटा चाललेला. अखेर कोसल्याच्या बाहेर पडल्यावर या सुंदर जगाचा मनमुराद आनंद लुटण्याचा क्षण आलाच. नजरेत एक नवचैतन्य भरून जग पाहण्याची ऊमेद नयणच्छूत मावेनाशी झाली. मग ते कोवळे पंख हवेच्या दिशेने झेपावले. सरावाणे हवेच्या गुलाबी तरंगावर ऊडतांना खुप स्वच्छंद जीवनाचा आनंद लुटण्याकरिता. रंगाच्या वेगवेगळ्या छटा आपल्या पंखांमधून त्या धुंद करणा-या वा-याच्या लहरीवर भिरकावत अगदी सैरावैरा पळत सुटावे आणि माझे मनसुध्दा तुझ्याकडे आकर्षित व्हावे. आपल्याकडे आकर्षित करण्याचे वरदानच परमेश्वराने मुक्तपणे तुला बहाल केले. ही एक दैवी शक्ती तुला लाभली आहे. कदाचित तुला या बदल माहित आहे की नाही. माहित नाही मला पण ते एक अविस्मरणीय सत्य आहे. जे कोणी नाकारू शकत नाही. त्यामुळेच की, काय मी ही तुझ्यामागे एखादया वेड्याप्रमाणे लागायचो. तू मला पाहायची एका वेगळ्याच नजरेणे. त्या नजरेमध्ये एक प्रेमयुक्त लकब असायची. तू ही माझी मस्त अलडपणे

फिरकी घ्यायची आणि कधी तू मला चकवा दयाची, तर कधी दुस-याच फुलावर दिसायची. त्या रंगीबेरंगी फुलांमध्ये एखादया भुंग्याप्रमाणे. मी माज तुला शोधतच राहायचो. तू रंगीबेरंगी फुलांमधून मकरंद चाखण्यात मग्न व्हायची. मग हळूच माझ्या ओंजळीत मी तुला धरायचो. तुला तो स्पर्श हवाहवासा वाटायचा. असे मला तुझ्या वागण्यावरून वाटायचे. तुझे अंग आनंदाच्या मृगजळीने शहारून निघायचे. मलाही त्या सोनेरी स्पर्शाने एक वेगळ्याच आल्हाददायक आभास व्हायचा... पण तुझे पंख माझ्या ओंजळीमुळे थोडे कोमेजून जायचे. तेव्हा माज माझे मन तुझ्याकडे पाहिल्यावर उदास व्हायचे. कारण वाटायचे माझेमुळे तुझ्या मनावर एखादा वेगळ्याच परिणाम तर होणार नाही. याची सतत मनात सल रूतत राहायची. माझे मनाच्या गाभा-यात असा भास व्हायचा. तुला माझ्याविषयी असे तर वाटत नसेल की, तुला तेव्हा नक्कीच वाटायचे की, आपले मनसोक्त उडणे इतरांना आवडत नाही. कारण कधी कधी तू रागाच्या भरात मलाही विसरून जायची आणि आपल्या नेहमीच्या सवयीनुसार तू मलाही इतरांमध्ये सामिल करायची. तेव्हा माज माझ्या हृदयाच्या कप्यातून तुला न जाणवणा-या वेदना बाहेर पडायच्या आपल्या मुक्या शब्दात. तुझ्या डोक्यात तेव्हा वेगवेगळे विचार यायचे. मी हळूच माझ्या हातांची ओंजळ उघडायचो तेव्हा तू उडण्यासाठी पंख झटकायची. पण त्या पंखामध्ये सुरूवातीसारखे बळ राहिले नसायचे. कारण त्या पंखांना माझ्या ओंजळीचा स्पर्श झाला होता. मग तुझी पुन्हा धडपड सुरू व्हायची उडण्यासाठी. तुझी ती उडण्यांची धडपड पाहून मला ही वेदना व्हायच्या आणि स्वःताला एका क्षणीक सुखासाठी मी माझाच तर विश्वासघात केलेला नाही. याची खंत मनामध्ये तुला पाहिले की आठवायची.

मी तुला उडताना पाहावे असे मनापासून मलाही वाटायचे, मग संपूर्ण शक्ती लावून मोठ्या ताकदीनिशी तू उडण्याचा प्रयत्न करायची. पुन्हा पुन्हा प्रयत्न आणि एखाद्या फुलांच्या झाडावर जाऊन बसायची.

तेव्हा मला माज माझाच राग यायचा. तुझे ते मनसोक्त उडणारे लावण्य मला आठवायचे. वाटायचे आपणच तुझे पंख छटले, मग खूप वेदना व्हायच्या माझ्या हृदयाला. मी जेव्हा तुझ्यामागे फिरायचो तेव्हा तुलाही माझ्यासोबत विरंगुळा वाटायचा. मला एखादी ठोकर लागली की, म्हणायची किती बावळट आहेस तू तुला माझ्याशिवाय काहीच कसे दिसत नाही. तेव्हा मी थोडा हिरमुसून जायचो, निराश व्हायचो. पुढच्या क्षणी तूच म्हणायची माझा राग तर नाही आला ना तुला. मी माज तुझ्याकडे एकसारखं पाहतंच राहायचो. राग कसला त्यात, तो ही तुझा छे मुळीच नाही. तुझा राग मला कधी येणारंच नाही, मी मनाशीच म्हणायचो. तेव्हाचा तो आनंद किती छान होता. अगदी ह्रूदयाच्या कप्यात साठवण्याजोगा. मग कुणाची नजर लागली या आपल्या अगदी पाण्यासारख्या स्वच्छ निर्मळ प्रेमाला. तुला अशा वेदणातून जाताना मी माज माझाच अपराधी तर नाही असं वाटायला लागलं. वाटतं माझ्यामुळेच तुला अशा असंख्य वेदना झेलण्यास मी भाग पाडले. तुला माझ्यामुळेच असे जीवन जगण्याची तर वेळ आली नाही, असा सवाल मनात दस्तक दयाचा. मी काय करावं, माझ्या मनाला कसं समजावं कारण मला तुझी ओढ नेहमीच राहायची.

माझ्या ओंजळीतून पुन्हा उडताना तुला एवढ्या वेदना होतील याची मला तिळमाज कल्पना नव्हती. अगदी खरंच सांग माझ्यासोबत असा लळा का लावला, मला वेगळ्या दुनियेची स्वप्न का दाखविली. मलाही तुझ्या वेगळ्या दुनियेत मनसोक्त रमून जायचे होते, आता तू फुलांच्या कुशीत विसावली, तुझ्या पंखात पुन्हा केव्हा बळ येईल याचीच वाट पाहत राहील मी, तुझ्या मागेमागे फिरायला मलाही अगदी मनापासून आवडते, मी अखेरपर्यंत वाट पाहील तुझी, अगदी शेवटच्या श्वासापर्यंत.

• **बबलू कराळे** अवधुतनगर

जान्हवी निवास दर्यापूर, मो. 7218029838

खरपूस वात्रटिका

• रघुनाथ सोनटक्के

शेतकऱ्याचे हाल

कांदा असो कि भाज्या
असो टमाटा लालेलाल
बारोमास शेतकऱ्यांचे
होते शोषण आणि हाल

पिकवुनही मनासारखं
भाव खाली पडून जातो
शासनाच्या उदासीनतेपायी
माल कधी सडून जातो

सारं जग ठप्प असलं तरी
तो राबराब राबत असतो
अडत्या, व्यापारी आणि आपण
भाव पाडून मागत असतो

• रघुनाथ सोनटक्के

संविधानाचे मोल

दुष्टपणे अपमान करणारे
उगवले आहेत सरडे
समतावादी संविधानपेक्षा
जड कुणाचे पारडे ?

मोसमी उपटसुंभ अधूनमधून
वांगी आपली सोलत असतात
कालबाह्य, शोषनमुल्यासोबत
संविधान मग तोलत असतात

उगवलेला दंभ विचार
वेळीच असा ठेचला पाहिजे
ज्यावर आपण उभे आहोत
तो तरी विचार वाचला पाहिजे

• रघुनाथ सोनटक्के

महापुरुषांशी तुलना

उत्साही कार्यकर्ते लागलेत
तुलना महापुरुषाशी करू
कुठे ते पराक्रमी राजे अन्
कुठे हे भंपक विकासगुरू

अतीउत्साहाच्या भरामधे
अशी बरोबरी ते साधत असतात
लीन झालेले भक्त मंदपणे
बेतालासारखे वागत असतात

व्यक्तीचा उदो-उदो करणे
बाकी त्यांना कशाची तमा नाही
असल्या अंधपणाच्या खुळाला
जनतेच्या मनामधे क्षमा नाही
• रघुनाथ सोनटक्के

खरपूस वात्रटिका

स्त्रियांचे दमन

दिल्ली असो कि मग
असो गाव, शहर हाथरस
होतात बलात्काराच्या बळी
अन् जीवाचीही कसरत

निष्पाप स्त्रियांचे दमन करून
सर्वस्व त्यांचे लुटत आहेत
अपराधी कायद्याच्या कचाट्यातून
बिनधास्तपणे सुटत आहेत

सरकारकडूनही न्यायात भेद
काय अशा प्रशासनाचा फायदा ?
जात असतील जर असेच बळी
नक्कीच कमी पडतो कायदा

.रघुनाथ सोनढवळे

भावना कि विकास?

कुणाला हवाय विकास
कुणाला प्रसिद्धीची हाव
जनतेनेच आता ठरवावे
कुठे न्यावी देशाची नाव

धर्म-जातीच्या डोर्लायावर
नकली नेत्यांचा ठेला आहे
भावना मात्र वरचढ ठरतेय
विकास कधीचाच मेला आहे

.रघुनाथ सोनढवळे

रंजित पत्रकारिता

अख्खा देश संकटात आहे
न्युजवाल्यांना सेलेब्रिटी हवा
बिकाऊ, रंजक पत्रकारितेवर
मिळाली नाही अजुन दवा

सामान्यांच्या दुःख, समस्यांचं
त्यांना काही सोयरसुतक नाही
पत्रकारितेचा भंपक वापर करणं
यासारखं मोठं पातक नाही

.रघुनाथ सोनढवळे

देशभक्तीच्या गप्पा

देशभक्तीच्या गप्पा आपण
बिनधास्तपणे ठोकत असतो
बलीदान देऊन सैनिकांचे
अखंडता कायम राखत असतो !

चीनच्या हल्ल्याने शहीद झाले
परत कुचकामी ठरलो आहे
मैत्री, सहकार्यासाठी कि उगीच
जग कशासाठी फिरलो आहे ?

.रघुनाथ सोनढवळे

खरपूस वात्रटिका

स्वदेशीचे सल्ले

अधूनमधून मिळत राहतात
स्वदेशी वापराचे सल्ले
निती ठरवून टाकते सरकार
सामान्यावर उपदेशाचे हल्ले
काहीजण स्वदेशीचा प्रचार
नेटून मात्र करत असतात
सोबत देशप्रेमाचेही डोस
ठासून खुप भरत असतात
• रघुनाथ सोनढवळे

बोगस बियाणे

दरवर्षी शेतकरी फसतो
विकत घेऊन बोगस बियाणे
कंपन्या तर करतात लुट
सरकारही ऐकेना गाऱ्हाणे
पेरणीपासून सुरवात होते
विकण्यापर्यंत फसत राहतो
जगाला जगवण्यासाठी तो
इमानेइतबारे कसत राहतो
• रघुनाथ सोनढवळे

वात्सल्यसिंधू आई

ज्यात अंकुरते बीज
ती भूमी तूच आई
अस्तित्व तुझ्यामुळे हे
कशी होऊ उतराई

नवमास नव दिन
किती सोसतेस कळा
भोगते किती मरण
देण्यास जन्म बाळा

निर्मळ तुझ्या प्रेमास
किनारा कुठेच नाही
प्राशून प्रेमामृत हे
धन्य धन्य होतो मीही

लेकरा दुखता काही
तुझ्या डोळा येते पाणी
कधी ओढीने त्याच्याच
बनतेस हिरकणी

मजला धरून बोट
शिकवी ताठ जगणे
कधी घालून धपाटे
शिकवी तूच वाकणे

कधी शीलही विकून
भरतेस पोट माझे
कधी मागून तू भीक
पुरवतेस लाड माझे

रुपे किती विविध
साऱ्यांची सारखी आई
असो काळा-गोरा तुझ्या
मायेत कसूर नाही

• चारुशीला किरण भाभरे

अंबरनाथ मो. 9822525742

पतंग

चला रे उडवू, पतंग आकाशी
जाईल दूर दूर, उंच ढगापाशी

दूर दूर उडवा, पडेल बघा पीळ
लक्ष द्या बाजुला, सांभाळून रीळ
ढिल नका देऊ, खाईल मग गोता
सावरणे कठीण, खाली येता येता

जाईल का रे तो, त्या ढगांच्याही मागे
पुरतील का त्यासाठी, एवढेसे धागे
जाता येईल का वर, पतंगाला धरून
पाहात येईल मग, जग सारे वरून

• रघुनाथ सोनटक्के

बारीक सारीक गोष्टी (बालकुमार
कथासंग्रह)

शिरीष पद्माकर देशमुख

पृष्ठे: ४८, मूल्य: ९९ रुपये चपराक, पुणे. मो. 7057292092

शिरीष पद्माकर देशमुख मो. 7588703716

पुस्तकाचे लेखक:

• डॉ. जनार्दन भोसले
पुणे मो. ९६०४९०३४५५

दीनमाय

(कथा)

• गोविंद रामदास पाटील

नदीला पूर आला पूर! मोठ्ठा पूर आला रे.....दगडया गावभर सांगत फिरत होता. आम्ही एकमेकांना, मित्रांना फोन करून आवाज देत नदीकिनारी पूर पाहण्यासाठी जमा झालो. नदीकडे पाहताच तीन-चार डुक्करे पाण्यात वाहत चालली होती. जवळजवळ अर्धे मेले, मेले होते ते तेवढ्यात सदा म्हणाला 'एवढे काय वाईट वाटून घ्यायचं' मी म्हणालो. अरे सदा पण एक पाळीव प्राणी आहेत ते गरिबाचं जनावरं म्हणजे ते त्यांचे धन असते... तेंव्हा सदाला व गाव वाल्यांना

ते पटले... आणि सर्वांनी हळहळ व्यक्त केली. पुराच्या पाण्यासोबत गवत पेंडया, वृक्ष खोड, गरिबांची झोपडीचे साहित्य, शेतीचे पडलेले जूने अवजारे, बरेच वाहून जात होते. हे सर्व आम्ही गाववाले डोळ्यांनी पाहत होतो. पण सकाळपर्यंत पुराचे पाणी ओसरेल अशी समजूत काढून आम्ही रात्रीपर्यंत घरी पोहोचलो. सकाळी चर्चा सुरू झाली सात-आठ दिवसांनी ही पाण्याची धार नागमोडी होईल तेवढे नदीच्या पुराचे महत्व... रात्रभर-दिवसभर जुन्या नव्या आठवणीं चर्चा केल्या जातात... पुराचे व पाण्यात वाहून गेलेल्या वस्तूंच्या नुकसानीचे सर्व लोक चर्चा करतात व रात्रीतून ते विसरतात. आपल्या रोजच्या कामात मग्न होतात व संसार राहाटात गुरंफटत जातात.

नदी आठ महिने कोरडी असते तेंव्हा तिची कोणी काळजी करत नाही. तिच्याकडे कोणी पाहत सुद्धा नाही. मग नदीला किती-किती वाईट वाटत असेल आपण कल्पना न केलेली बरी! मानव किती स्वार्थी, मतलबी, ताज्या घटनेकडे पहाणारा 'जुने ते सोने' म्हणतात... माणूस फक्त बोलणाऱ्या, कान उघडेपर्यंत बोलणाऱ्या, कोर्टात जाणाऱ्या व्यक्तीलाच घाबरतो नदीमाय! बिचारी...मानवाला काहीच करू शकत नाही. नदीला देवाने बोलायला तोंड दिले असते तर! नदी माय अशी बोलली असती... अरे मानवा, लेकरांनो... पावसाळ्यात मला जेंव्हा पूर येतो तेंव्हा लहान-थोर, सुखी-दुखी लोक पूर पाहायला माझ्या किनारी येतात म्हणजे मला पाहायला येतात... किती आनंद होतो रे! तुम्हाला गप्पा-गोष्टी, आठवणी करता, तुम्ही एवढेच

नाही तर ...गाव गाड्याची घाण वाहून नेते ... म्हणजेच तलाव, बंधाऱ्यात पाणी आडवून ठेवतात ते जीवनासाठी, शेतीसाठी, रोजच्या वापरासाठी माझ्या पाण्याचा उपयोग करतात. आठ महिन्यात काटेरी गवत, विषारी वनस्पती, वेली वाढतात ते तुम्ही काढत नाही. मेलेले जनावरे, पूजेचे साहित्य सर्व माझ्या अंगावर टाकतात... माझ्या शरीरावर जखमा होईपर्यंत वाळू, मातीने ओरबडतात, मला यातना देतात... मोठाले खड्डे करतात... माझ्या तोंडावर नदीपात्रात घरातील, गावातील घाण आणून टाकतात. तेंव्हा कुठे जातात तुमचे सुविचार, बुद्धी सारी मतलबी किती रे कृतघ्न तुम्ही.

पूर्वी मी आठ महिने सतत पाण्याने वाहत होती. चार महिने कोरडी असताना गावातील तरुण माझ्या पात्रात लहान-मोठे खेळ, कबड्डी, खो-खो, मर्दानी खेळ खेळत होते. माझ्यामुळेच पहेलवान घडत होते. 'निरोगी शरीरात निरोगी मन म्हणतात' ते मी करत होती. मातीत लहान मुली, सासुरवाशिणी फुगडी खेळणे, लोढणे माती खेळ खेळत होती. किनारीच्या मातीपासून घर कामासाठी विटा, कुडाच्या भिंतीला लिंपायला माती, घर पायात भर म्हणून टाकत होते, भांडी घासायला मातीचा उपयोग होत होता. एवढेच नाही तर, छंद असावा एखादा छंदवेडी शंख, शिंपले, पांढरे दगड, काळे दगड खेळ म्हणून वापर करीत होते. दुपारी म्हातारी माणसं थंडावा म्हणून झाडाखाली येऊन बसत होते. पण माझा रुबाव तेंव्हा होता. पात्रात घाण टाकणे पाप मानत होती. म्हणून मी स्वच्छ, निर्मळ, आनंदी राहत होते 'गेले ते दिवस राहिल्या त्या आठवणी' असो...

बाळांनो, लेकरांनो! मी अजून सुंदर, रम्य होऊ शकते... तुम्ही जर घाण टाकणे बंद केली. काटेरी, विषारी वनस्पती, गवत स्वच्छ करत गेले... घाण टाकणाऱ्या मानवाला दंड केला... तर पूर्वीचे दिवस आणने तुमच्या हातात, विचारात, कर्तृत्वात आणले तर.. पूर्वीचे वैभव पुन्हा येऊ शकते....मग तरुणांनो करणार ना विचार....

• गोविंद रामदास पाटील

जळगाव, मो. 8788334882

उजेडाचा वसा..!

मनाआत तेवत राहो

अविरत एक दिवा,

जळण्यातून उजळणे

कळत राहो जिवा!

रोज ज्योत हृदयात

मांगल्याची तेवताना

भुकेल्याच्या मुखी देवू

दोन घास जेवताना!

उजेडाचा वसा भाऊ

चल आपण जपत राहू,

अंधकार दाटला जिथे

मिळून ये सोबत धावू!

ऊन वारा पावसामध्ये

पोळणे न भिजणे नको,

दिवाळीच्या दिव्यांचे हे

नैमित्तिक झिजणे नको!

एक एक पणतीचा या

उजेड जावो आभाळभर,

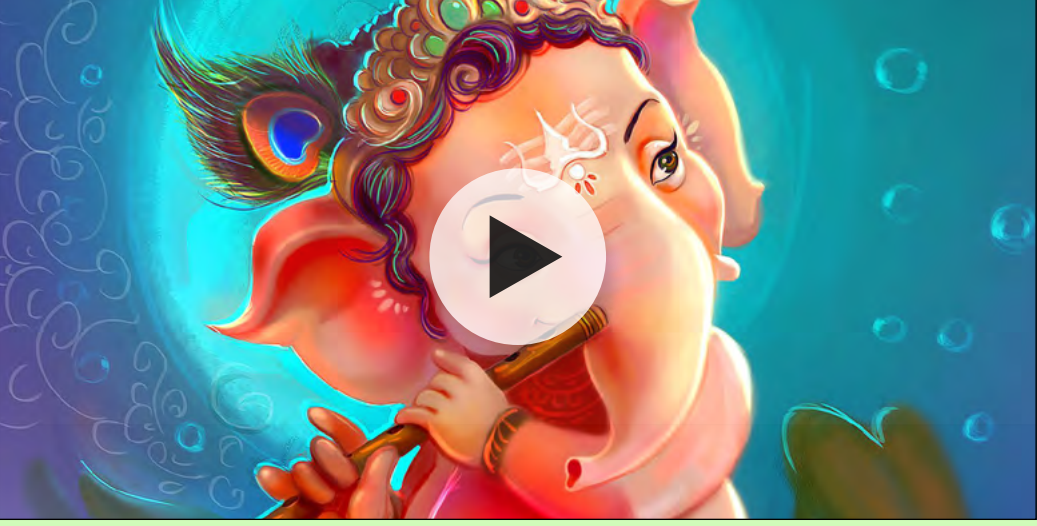
ज्योतीने पेटवून ज्योत

उजेडाचेच जागवू घर!

• शशी त्रिभुवन

बालगीतांचे विडिओ बघा.

रूप त्याचे सुंदर...

चला रे उडवू...

खरपूस वात्रटिका

• रघुनाथ सोनटक्के

फेकण्याची कला

आपल्या नेत्यांकडे भरपूर
फेकण्याची मस्त कला आहे
प्रत्येकजण सहज फसतो
कारण तो भोळा अन् भला आहे

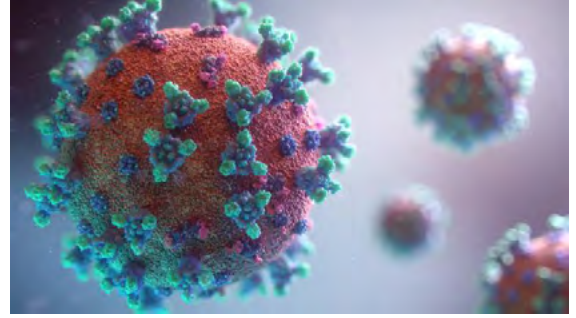
कित्येकवर्षे नेत्यांच्या शब्दांना
तो पुरता फसत आला आहे
आत्मसंतोषाने बेधुंद होऊन
प्रतिकूलतेतही हसत आला आहे

जुन्या रॅपरमध्येच परतपरत
तिच जुनी दारू आहे
विकासाच्या बातांचा त्यांचा
उधळणारा चौफेर वारू आहे

• रघुनाथ सोनटक्के

कोरोना

उपद्रयापी स्वभावाने माणसाच्या
पेरलं आहे जहर
कधी सार्स, कधी कोरोना
घालतो आहे कहर

स्वार्थी वागण्याने त्याच्या
निसर्गावर घाला आहे
निकट वाटतो विनाश
जणू सुरू झाला आहे

• रघुनाथ सोनटक्के

परतीचा पाऊस

हाती आलेलं पीक
भीजलं डोळ्यादेखत
शेतकऱ्याच्या नशिबात
सदाच वाईट वखत

मधेच कुठे गायब होतो
वेळेवर चींब भीजवतो
दान देतानाही असा का
हाहाकार तो माजवतो

• रघुनाथ सोनटक्के

शब्दरसिकचे दिवाळी अंक डाऊनलोड करा.

समाप्त